1. številka
2021/22

MLADIKA

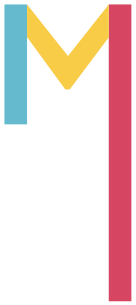

bodimo prijazni do sebe.
bodimo prijazni do drugih.

urednica: anja kocjančič
fotografinja: manca marinko

Novo šolsko leto. Nova jesensko-zimska Mladika. Nova uvodna beseda. In nova modelka, ki jo piše.

Pozdravljeni, dijaki, profesorji, znanci in popolni neznanci, ki tole slučajno berete. Ne morem verjeti, da je že december, leto 2022 pa se bliža s svetlobno hitrostjo. V določenih trenutkih se mi lahko čas kar vleče, že v naslednjem hipu pa se zavem, da dnevi, tedni in meseci minevajo še prehitro. Da kar nekako stečejo mimo mene, ker si ne vzamem časa, da sem samo preprosto »tukaj in zdaj«. Za to lahko okrivim sto in en milijon misli, ki se mi neprijazno vsiljujejo, tudi med pisanjem tega uvodnika, in v meni sprožajo kritičnost, nezaupanje vase, občutke krivde pa še kaj.

Mogoče se bo slišalo klišejsko, ampak vsem želim, da si čim večkrat rečete: »Skrbi lahko počakajo, užival bom v danem trenutku, izgubiti nimam kaj.« Pa čeprav se zdi to še tako težko izvedljivo. Smo v mesecu, ki je lahko nekaterim zelo čaroben in topel, spet drugim pa zaradi različnih obremenitev, stresa, mogoče slabih spominov ali osamljenosti ni ravno pri srcu. Zato se mi zdi pomembno, da se ustavimo, se vprašamo, kako pravzaprav smo, in poskrbimo zase, na kakršenkoli način pač nam to ustreza. Da svoja čustva in občutke sprejmemo, se zanje ne krivimo in, kar je najpomembnejše, si poiščemo ustrezen filter, skozi katerega lahko svoje misli, ki v nas sprožajo neprijetna čustva, malo prečistimo in osvobodimo. Mi nismo naše misli, smo zgolj njihovi opazovalci. Ko spremenimo svoj odnos do misli, lahko tudi izberemo, kako se bomo nanje odzvali. Zato bodimo prijazni do sebe.

Vsem želim tudi čim uspešnejše soočanje s še zadnjimi pridobljenimi ocenami v tem letu, za katere pa ne smemo pustiti, da na nas vplivajo s takšno težo. So samo številke, s katerimi se lažje ovrednoti neko pridobljeno znanje. A poudarjam, zgolj številke, ne pa del naše identitete. S tem ne mislim, da nam je lahko popolnoma vseeno, želim le povedati, da ne bodimo prestrogi do sebe. In prav tako ne do drugih, saj nikoli ne vemo, kaj doživljajo.

Lep božič in vse dobro v 2022, ne mučite se preveč z novoletnimi zaobljubami in s previsokimi zahtevami ter ideali, prepustite se toku.

mi, ledinci, in oni, profesorji

6 manca grčar / lan sojer / lena oberwalder zupanc / jakob tomc / zarja urbančič jurjevec / luka urbanč / neja janežič / cris veber / alja sabadžija / žiga slapar

kaj dogaja

12 izrezovanje buč / kostanjev piknik / delavnica kolaža

sredica

16 intervju s profesorico nežo umek podgornik / cukrarna / na mladih svet stoji. ne, pa ne! / ljubezen – kaj je to? / tatuji / stari, zdaj pa smo zares v godlji! / psihične stiske otrok in mladostnikov med karanteno / vsak ima demone. to je eden od mojih / intervju s ferijem lainščkom / afganistan / ledina survival kit / kje pa ti živiš? v 115-ki? / si pravi ledinec? / horoskop: med zvezde, zvezde! / kviz za profesorje! / izjave profesorjev / zakulisje

dobri, boljši, ledinci

dora tomori / lovro basar 54

poezija

black canvas / [brez naslova] 58

mladikin izbor

lian klančnik povirk / petra džeroska 60

mi, ledinci, in oni, profesorji

novinarki: ajda osojnik in lunja gabrič bronič
fotografa: bor matko in manca marinko

manca grčar, 1. d

asociacija na Ledino

prijazni, zanimivi ljudje

o čem razmišljaš pred spanjem

poslušam glasbo ali pa se učim

vzornik

starši pa Aurora

tvoja pregreha

gledanje filmov ob dveh zjutraj

če bi bila letni čas, bi bila ...

zima, ker imam rada sneg

citat

Ko ne moreš več premagati možnosti, spremeni igro.

lena oberwalder zupanc, 2. b

asociacija na Ledino

slaba malica

o čem razmišljaš pred spanjem

na katero barvo bi si naslednjič pobarvala lase

vzornik

Challe salle pa Borut Pahor

tvoja pregreha

definitivno spijem preveč kave

če bi bila letni čas, bi bila ...

mogoče zima

citat

Jok brate, odpade!

lan sojer, 1. d

asociacija na Ledino

stara šola

o čem razmišljaš pred spanjem

o tem, kaj se mi je posebnega ali pa fajn zgodilo ta dan

vzornik

zdravniki, ker se jim je uspelo naučiti nekaj, kar se meni zdi nemogoče

tvoja pregreha

zjutraj sem svojo mačko zaprl v sobo in potem ni mogla ven, dokler nisem prišel domov, torej okoli 8 ur

če bi bil letni čas, bi bil ...

zima

citat

Win in silence, make them think you're losing.

jakob tomc, 2. e

asociacija na Ledino

najjača gimnazija

o čem razmišljaš pred spanjem

analiziram dan

vzornik

Leo Messi

tvoja pregreha

čokolada

če bi bil letni čas, bi bil ...

poletje

citat

If somebody ever asks you to do something, do it really bad, so you never have to do it again.

zarja urbančič jurjevec, 3. f

asociacija na Ledino

moji prijatelji

o čem razmišljaš pred spanjem

o rimah za pesem

vzornik

moji starši in Emma Watson

tvoja pregreha

branje knjig pozno v noč in solata s koruzo ter bučnim oljem

če bi bila letni čas, bi bila …

najverjetneje jesen, ker obožujem veter in je še dokaj toplo

citat

Knjige so kakor prijatelji: morajo biti dobre, a maloštevilne. (Avgust Strindberg)

neja janežič, 4. g

asociacija na Ledino

kraj, kjer si lahko to, kar želiš biti, in se ti ni treba pretvarjat, da si nekaj, kar nisi

o čem razmišljaš pred spanjem

kaj imam v planu naslednji dan pa koliko dni je še do petka

vzornik

jaz, stara 30 let, upam

tvoja pregreha

štrudelj od babi! uuu, pa kostanjeva tortica od ta druge babi!

če bi bila letni čas, bi bila ...

poletje

citat

Little things make big things happen.

luka urbanč, 3. f

asociacija na Ledino

tu pa tam

o čem razmišljaš pred spanjem

o čustvih

vzornik

porche panamera turbo S

tvoja pregreha

piškoti barilla

če bi bil letni čas, bi bil ...

letni čas, v katerem se je rodil Strela Mcqueen

citat

Zrezek pečemo dve minuti na eni strani, nato ga obrnemo in pečemo še dve minuti na drugi strani.

cris veber, 4. b

asociacija na Ledino

prijatelji

o čem razmišljaš pred spanjem

kdaj bo zjutraj zvonila budilka

vzornik

Primož Roglič

tvoja pregreha

borovnice

če bi bil letni čas, bi bil ...

zima

citat

Zbrana družba, čas je za borovnice.

alja sabadžija, slo

stvar, ki vas najbolj živcira

čakanje, ker je življenje enostavno prekratko

najljubši lik iz filma in knjige

Yoda (Vojna zvezd) in Kafka Tamura (Kafka na obali)

vic, ki vas je najbolj nasmejal

vici mi niso blizu, ker jih hitro pozabim, bolj me nasmejejo komični življenjski trenutki

mačke ali psi

psi

najljubša destinacija, ki ste jo obiskali

Španija in magična Andaluzija

citat

Pies, para qué los quiero si tengo alas pa' volar.

žiga slapar, zgo

stvar, ki vas najbolj živcira

ko ljudje rečejo, da je Lebron boljši kot Jordan

najljubši lik iz filma in knjige

filmski lik: Forrest Gump; knjižni lik: Hercule Poirot

vic, ki vas je najbolj nasmejal

kaj nastane, če daš skupaj dva polža? celž

psi ali mačke

psi

najljubša destinacija, ki ste jo obiskali

Barcelona

citat

Everybody wannna know what I would do if I didn't win. I guess we'll never know. (Kanye)

izrezovanje buč

novinarka: dominika tekavc
fotografinja: dominika tekavc

V petek pred jesenskimi počitnicami je na šoli potekalo zdaj že tradicionalno tekmovanje v izrezovanju buč. Tekmovalo se je v dveh kategorijah. Prvi letniki so imeli svojo kategorijo, v kateri je iz vsakega oddelka, razen G-ja, ki je bil v karanteni, tekmovala ena skupina. Druga kategorija je zajemala vse ostale razrede. Ker je prišlo do manjših težav pri računanju, koliko buč potrebujemo, je nekaj skupin žal ostalo brez njih, nekateri razredi pa so imeli več kot enega predstavnika. Izrezovalo se je med glavnim odmorom in 4. uro v sivi sobi, kjer so bili prvi letniki, in v mali jedilnici, kjer so bili vsi ostali. Čisto vsi, tako tisti, ki so vedeli, kaj počnejo, in tisti, ki so to počeli prvič, so se zabavali, njihove umetnine pa so do konca šolskega dne krasile sivo sobo. Kasneje so se buče, ki jih njihovi umetniki niso odnesli s seboj, preselile k profesorici Možina domov.

Buče so bile krasne. Nekatere so bile strašljive, druge navihane, nekaj jih je imelo roge, druge zobe. Ena buča se je počutila še posebej uporniško in si je kar sredi sive sobe prižgala cigareto. V mojih očeh so vse zmagovalke, čeprav se žirija s tem ne bi povsem strinjala, saj je morala izbrati samo eno, ki je zasedla prvo mesto. Čestitke vsem, ki so sodelovali in popestrili ta petek.

kostanjev piknik

novinarka: valentina golob
fotografinja: nika žnidaršič

V petek, 15. 10. 2021, so člani Dijaške skupnosti pripravili kostanjev piknik. Priprave so potekale že dopoldne, ko je manjša skupina članov dijaške skupnosti narezala kostanj in naredila papirnate stožce. Ob 14. uri se je na šolskem parkirišču zbrala množica ledincev ter uživala ob pečenem kostanju in glasbi, za katero nekateri menijo, da je bila super, drugi pa so tarnali, da bi lahko bila boljša. Ne glede na različna mnenja o glasbi pa smo se strinjali, da je bila to dobra priložnost za spoznavanje in povezovanje z ledinci iz paralelk. Zdi se mi, da je piknik super uspel in da ga v prihodnjih letih lahko še ponovimo.

delavnica kolaža

fotografinja: ajda vodnjov

V ponedeljek in sredo, 15. in 17. 11. 2021, sta 1. c in 1. d gostila likovnika Andreja Štularja. Z njim so se pogovarjali o ustvarjanju stripov, kolažev, asemblažev in animacij, o tem, da provokativni Štularjev slogan »Kultura ti materina« ni kulturokleten, temveč želi opozoriti na naš včasih podcenjujoči odnos do slovenske kulture, ter o tem, kako je na njegovo ustvarjanje vplivala epidemija. Pogovoru je sledila delavnica kolažev, v kateri smo ugotovili, da pri kolažu velja preprosto načelo: Manj je več!

intervju s profesorico nežo umek podgornik

novinarki: ajda osojnik in lunja gabrič bronič
fotografinja: manca marinko

Profesorica francoščine, knjižničarka, ljubiteljica gledališča. V razredu zna vzpostaviti delavno, a sproščeno vzdušje, s katerim dijake navduši za francoščino. Njena ljubezen do tega jezika in frankofonske kulture je neločljivo prepletena z ljubeznijo do gledališča, s katerim se je začela ukvarjati že v srednji šoli, nadaljevala pa na fakulteti. Logično je, da zato na Ledini vodi zelo uspešen francoski dramski krožek, s katerim je gostovala na več mladinskih festivalih v Sloveniji in tujini. Njena najljubša ledinska kotička sta kafetarna v zbornici in dnevna soba pred učilnico 116.

Od kod prihajate?

Iz Ljubljane, kar je super, saj se lahko v službo pripeljem s kolesom.

Katero srednjo šolo ste obiskovali? Ali ste radi hodili v šolo?

Obiskovala sem Gimnazijo Poljane, klasični oddelek. Bila je super šola, samo je ne smem preveč hvaliti, ker bom cenzurirana :).

Kako bi se opisali v srednješolskih letih? Česa se najraje spominjate?

Bila sem zelo delavna in zavzeta dijakinja, nekaj časa sem poleg gimnazije obiskovala še srednjo baletno šolo in gledališke delavnice, tako da sem morala biti tudi dobro organizirana. Včasih je bilo kar naporno, ampak nekako je šlo. Rada se spominjam predvsem nekaterih sošolcev, ki so še vedno moji dobri prijatelji, pa legendarne profesorice za francoščino Mariče Pohar, pri kateri sem kasneje opravljala pripravništvo, lepe spomine imam tudi na maturantski izlet na Češko, ko je maja snežilo, ampak nas seveda ni zeblo, in na največje buhtlje na svetu iz pekarne na Streliški. Žal je že dolgo ni več …

Kateri je bil vaš najljubši predmet v osnovni in kateri v srednji šoli?

V osnovni šoli sem imela najraje slovenščino, v srednji šoli pa francoščino, ves čas pa mi je bila zelo pri srcu tudi matematika.

Kdaj in zakaj ste se odločili, da je francoščina jezik, ki se ga želite učiti?

Na koncu osnovne šole, ko sem morala izbrati drugi tuji jezik, sem izbrala francoščino, ker mi je tako lepo zvenela. Pred tem sem znala morda pet besed francosko. Takrat se je v osnovni šoli namreč nismo mogli učiti kot izbirni predmet.

Kako se spominjate svojega prvega dne na Ledini?

Po pravici povedano se ga niti približno ne spomnim. Očitno sem ga potlačila, ker sem bila pod velikim stresom – novi dijaki, sodelavci, učilnice … Mi je pa kasneje Ledina zelo prirasla k srcu.

Delate v knjižnici in v razredu. Kje ste raje?

V knjižnici delam ob čudoviti sodelavki Mojci Lotrič. Ona obvlada, jaz pa se učim, saj mi manjka kilometrine in izkušenj. Ampak na srečo mi ne manjka volje. Vsekakor si želim, da bi bila enkrat tako suverena, kot sem v razredu, tudi v knjižnici. Zaenkrat torej raje poučujem, saj sem se ravno zaradi dinamičnega dela z dijaki odločila za poklic učiteljice.

S kakšnimi izzivi se spopadate pri poučevanju?

Zdi se mi, da v Sloveniji francoščina slovi kot lep in romantičen, a tudi zelo težek jezik, zato je moj prvi izziv, da dijake vsaj približno navdušim nad francoščino in frankofonsko kulturo na splošno. Občutek imam, da če nam je nekaj všeč, se kasneje lažje motiviramo za učenje na primer ne preveč priljubljenih nepravilnih glagolov in zaimkov. Moj cilj je, da v razredu ustvarim sproščeno, a čim bolj delavno vzdušje. V poučevanje poskušam vključevati tudi elemente gledališke pedagogike, a če v katerem oddelku dijaki preveč čudno gledajo, ne vztrajam in se vrnemo k bolj klasičnim metodam.

Kaj je najzabavnejše vprašanje, ki ste ga dobili od dijaka?

Konkretnega vprašanja se ne spomnim, je pa vedno zabavno, ko se pogovarjamo o francoskem pozdravljanju s poljubi. Nekateri dijaki so zgroženi, zdi se jim ogabno, drugi bi to uvedli tudi v Sloveniji. Zanima jih tudi, kako je s francoskim poljubom.

Vaš najljubši dogodek na Ledini?

Ledinska čestitka s sproščenim prazničnim vzdušjem, sploh če sodelujem pri plesu učiteljev, ker zna biti decembrsko potenje in skrivanje med glavnimi odmori res polno smeha in norih idej. Vsekakor pa so mi zelo všeč tudi dogodki ob mesecu kulture.

Kako ste preživljali dneve v času dela na daljavo?

Bilo je kar stresno, saj smo imeli doma dvojno šolo, sosedi pa so pod oknom pekli čevapčiče. V resnici sem strašno pogrešala pravo šolsko delo z dijaki, druženje s prijatelji, sproščenost, pristnost, pa potovanja, koncerte, kavice …

Kaj najraje počnete v prostem času?

Diham svež zrak v gozdovih, gorah … Iščem čim bolj divje in neobljudene kotičke blizu in daleč. Če sem v družbi meni ljubih ljudi, navdihujočih knjig in glasbe, je pa še toliko lepše. Zadnje čase s hčerko uživam tudi v ponovnem odkrivanju knjig in filmov svoje mladosti, sva veliki fenici Harryja Potterja in Piratov s Karibov.

Kam v Francijo bi radi potovali? Kje ste že bili?

V Franciji sem bila eno leto na Erasmus izmenjavi v Parizu, še prej sem se kot študentka udeležila več prostovoljskih taborov na jugu Francije, pred korono sem nekaj časa med poletnimi počitnicami delala na samooskrbni kmetiji v centralnem, manj turističnem delu Francije. Po Franciji sem veliko potovala tudi z družino in z dijaki na ekskurzijah. Francija je res velika in raznolika, tako kulturno kot naravno, da me vedno znova navduši kaj novega. Predvsem pa rada spoznavam nove ljudi in njihov način življenja.

Od mest si želim obiskati Nantes in nenavaden muzej Galerie des Machines de l'île, ki na primer ponuja ogled mesta na hrbtu gromozanskega stroja slona.

Vaš najljubši kotiček na Ledini?

Kafetarna v zbornici za učitelje in dnevna soba s kavčem pred učilnico 116 za dijake. V bistvu vam učitelji zelo zavidamo kavč, tako da ne bodite presenečeni, če ga morda enkrat ne bo več tam.

Imate najljubšo knjigo francoskega avtorja ali pa najljubšo knjigo nasploh?

Načeloma nisem človek najljubših stvari, raje govorim o stvareh pa tudi ljudeh, ki se me v določenem življenjskem obdobju še posebej dotaknejo. Od Francozov sta me v najstniških letih zaznamovala Mali princ, ki je bilo prvo delo, ki sem ga prebrala v francoščini, in Tujec Alberta Camusa, v študentskih letih pa pretežno romani Michela Houellebecqa. Omeniti moram še iransko-francosko avtorico Marjane Satrapi, ki je zaslovela s stripom Persepolis. To je sploh prvi iranski strip, po njem je bil posnet tudi čudovit film z istim naslovom. Res priporočam! Dijakom ga v originalu predstavim v 4. letniku in le redke pusti ravnodušne. Sicer pa sta me letos poleti očarala romana hrvaškega pisatelja Kristiana Novaka Cigan, ampak najlepši ter Črna mati zemla.

Katera je vaša pesem in kdo je vaš najljubši glasbeni izvajalec?

To variira, odvisno je od počutja, vzdušja, dejavnosti … Glede na žanr prevladujejo rock, etno in indie. Med drugimi so mi zelo ljubi Noir Désir, Louise Attaque, Nouvelle Vague, Yann Tiersen, Lola Marsh, Beirut, Hladno pivo, Katalena, Zajtrk, Svetlana Makarovič, Vasko Atanasovski. Res rada poslušam glasbenike, ki na odru uživajo, igrajo in se igrajo.

Govorite poleg francoskega še kak drug tuji jezik? Bi se radi še katerega naučili?

Govorim angleško, ampak še zdaleč ne tako dobro kot vi, v Franciji so me cimri učili tudi italijansko, tako da razumem kar dobro, govorim pa tako zelo na hojladri brez slovnice. Vsekakor bi rada znala dobro govoriti italijansko pa tudi portugalsko, zelo všeč mi je tudi švedščina.

Vodite tudi uspešen francoski dramski krožek. Kako ste dobili idejo zanj?

Že od gimnazijskih let se malo spogledujem z gledališčem. Na fakulteti sem bila članica francoske gledališke skupine Les Théâtreux, in ko sem začela poučevati na srednji šoli, je bilo logično nadaljevanje, da poskusim z mentorstvom gledališkega krožka. Dijaki so bili za in tako se je vse začelo.

Kako dijake, ki se pridružijo krožku, spodbudite k delu?

Z leti sem se naučila, da so dijaki načeloma polni ustvarjalnih idej, tako da potrebujejo le začetno brco, da se znebijo sramu, predsodkov, da se člani skupine spoznajo, potem pa proces steče kar sam od sebe.

Kako potekajo priprave na predstave?

Priprave so kar kompleksne in nobeno leto ne potekajo na enak način. Vedno veliko improviziramo, iščemo ter spoznavamo sebe in druge, vadimo francosko izgovarjavo … Seveda vmes izberemo tudi primerno besedilo, ga prirejamo, krajšamo. Zgodilo se je že, da so dijaki sami sestavljali koreografije, komponirali in ustvarjali sceno. Na koncu smo zelo veseli, če nam uspe vse dele povezati v zaključeno celoto, predstavo.

Kaj je vaš največji uspeh s krožkom?

Vsako leto znova sem izredno ponosna na dijake, ki suvereno odigrajo predstavo v francoščini in na odru uživajo. To se mi zdi najpomembnejše. Gostovanja po Sloveniji in tujini so za igralce in zame kot mentorico velika nagrada za vso energijo in čas, ki smo ju vložili v ustvarjanje. Gostovali smo po mednarodnih gledaliških festivalih za mlade v Franciji, Italiji in Romuniji. In prav povsod je bilo nepozabno!

Kaj bi radi sporočili ledincem?

Menda na vas stoji svet, zato pogumno, ustvarjalno in sočutno korakajte v prihodnost.

cukrarna

novinarka: brina gajšek
fotografinja: brina gajšek

Svoja vrata je 23. septembra odprla prenovljena Cukrarna, simbolni prostor naše kulture. V njej so med drugim ustvarjali Cankar, Kette, Murn in Župančič. Po nekaj letih obnove kar dvesto let stare stavbe se je težko pričakovano prelevila v Galerijo Cukrarna. Otresla se je slovesa kraja, kjer je umetnost z umetniki umirala, in postala kraj, kjer bo umetnost živela.

Sprva je bila Cukrarna pomembna tovarna sladkorja, zgrajena leta 1828 v duhu industrijske revolucije, žal pa jo je dvakrat prizadel požar, kasneje je postala vojašnica. V zapuščeno nedrje nekdanje tovarne so se konec 19. stoletja zatekli umetniki, predstavniki slovenske moderne: Kette, Murn, Cankar in Župančič. V svojih delih so zapustili izjemna pričevanja o stavbi in ljudeh, ki so jo takrat naseljevali. »Cukrarna, strahotna ko pošast, stoji na bregu,« je zapisal pesnik Alojz Gradnik. A Cukrarna se v slovensko literarno zgodovino ni vpisala le kot kraj ustvarjanja nadarjenih pesnikov, temveč tudi kot njihov grob. V njej je namreč leta 1899 umrl Kette, dve leti za njim pa Murn. Po drugi svetovni vojni je bila podržavljena, v njej so se zbirali predvsem reveži in kaj kmalu je postala madež in sramota Ljubljane. Šele leta 2008 je Mestna občina Ljubljana zemljišče odkupila ter začela zahtevno prenovo. Cukrarna je bila namreč v precej slabem stanju, celotna prenova objekta je trajala kar dvanajst let.

Danes Galerija Cukrarna deluje kot center sodobne umetnosti. S prvo razstavo Čudovitost spomina želi pokazati, katere vsebine, mediji in načini razmišljanja jo zanimajo znotraj umetniških praks. Naslov razstave je izpeljan iz pisem, ki sta si jih izmenjavala Ivan Cankar in Dragotin Kette, in je več kot primeren, saj poudarja povezanost preteklosti s sedanjostjo. Na otvoritveni razstavi se s svojimi deli predstavlja petnajst sodobnih umetnikov, med njimi so Jimmie Durham, ki je na Beneškem bienalu prejel zlatega leva za življenjsko delo, Sophie Calle, Marko Pogačnik, Janet Cardiff in Ernesto Neto. Mednarodni nabor umetniških del služi kot poklon zgodbam, ki so iztrgane iz pozabe in so prepletene s spomini, zapisanimi v stavbo Cukrarne.

Jimmie Durham se predstavlja z asemblažama Joe Hill Painting 1 ter Joe Hill Painting 2, rekvizitoma iz filma V iskanju sreče, posnetega leta 2003. Film prikazuje humorno zgodbo o uspehu protagonista, prej živečega v prikolici. Ta iz najdenih odpadkov (gnilega sadja, ubite živali ipd.) izdeluje asemblaže. Njegov nenavadni dar opazi galerist in Joe Hill kaj kmalu dobi svojo prvo razstavo ter kup denarja.

Sophie Calle, konceptualna umetnica, fotografinja in filmska režiserka, se predstavlja s prepoznavno umetniško prakso, ki jo je razvila sama. Gre za prepletanje podob in besedil, s čimer predstavi eno zgodbo iz različnih zornih kotov: S partnerjem sta načrtovala srečanje. Priletela naj bi v New Delhi in se sestala na letališču. A on ni prišel. Sophie Calle isto zgodbo pove večkrat, a vsakič drugače. Zgodbe so izvezene na lan in prikazane v obliki enaindvajsetih diptihov. Nad vsako izmed vezenin je fotografija, ki prikazuje del obujenih spominov. V Sophijenem primeru je to rdeč telefon, preko katerega je izvedela, da se je njena ljubezenska zveza končala.

Janet Cardiff se predstavlja z meni najljubšim Štiridesetdelnim motetom. To je zvočna instalacija, sodobna predelava moteta Spem in alium renesančnega skladatelja Thomasa Tallisa. Skladbo predvaja štirideset zvočnikov, vsak po en glas moteta. Poslušalec lahko tako posluša celoten zbor sočasno ali pa s stopanjem od zvočnika do zvočnika izbira posamične glasove. Janet Cardiff tako preverja, kako lahko zvok konstruira prostor, in raziskuje posameznikovo odločitev o načinu pristopa k poslušanju glasbe. Delo dokazuje, da se lahko tudi petsto let stara mojstrovina zopet pokaže v novi luči. Ernesto Neto v svoja dela vključuje organske oblike in materiale, ki spodbudijo vseh pet čutov. Delo Življenje je reka nakazuje težnost organske mase. Neto je tkanino iz bombaža kupil na indijski tržnici in jo napolnil z nageljnovimi žbicami in kurkumo ter tako kombiniral lastno ustvarjalno prakso z indijsko kulturo.

Po ogledu Cukrarne je Marko Pogačnik, slovenski umetnik in soustanovitelj skupine OHO, menil, da prenovljeni zgradbi nekaj manjka. Za Cukrarno je zato izbral kozmograme, značilne za njegovih zadnjih štiridesetih let ustvarjanja. Kozmogrami veljajo za »žive črke« oziroma zakodirana sporočila, ki uravnovešajo energijo. V Cukrarni uravnavajo močan vpliv elementa zraka, v kleteh pa krepijo element vode. Oktobra je v Cukrarni potekal Indigo festival, festival sodobnih idej. Družbenokritična rdeča nit festivala je bila množična hipnoza. Na festivalu, kjer se je med drugim predstavil tudi Slavoj Žižek, so skušali poiskati odgovore na pristop družbe k njenim aktualnim problemom.

Vidno je, da Cukrarna ne počiva. S svojo prenovo je spoštljivo očiščena preteklosti. Z njenim odprtjem je Ljubljana pridobila nov prostor za predstavitve umetnosti, ki stremi k temu, da bi postal bodoči center kulturnega dogajanja, druženja in medgeneracijskega kot tudi mednarodnega povezovanja.

na mladih svet stoji. ne, pa ne!

novinar: karel kraševec

Mladost. Pomlad življenja, po otroštvu drugi del formativnih let in čas, ko se dokončno izoblikujemo. Mladi veljamo za prinašalce sprememb, novosti, idej, ki se v bolj nevarni skrajnosti kažejo kot revolucija in upor. Smo med otroštvom in zrelostjo, imamo lastnosti obeh obdobij. Zaradi pubertete imamo podivjane hormone, ki nam dajejo ogromno energije in strasti. Kot vse kaže, smo mladi temelj človeštva.

A videz vara. Poglejmo si mladost preko psihologije, točneje, Maslowove teorije potreb. Maslow je potrebe hierarhično razdelil na nižje in višje. Najnižje so fiziološke potrebe (potrebe po hrani, vodi, kisiku); višje kot gremo, bolj so potrebe vezane na človekovo osebnostno rast, kulminacija pa je samoaktualizacija (človek postane največ, kar lahko, saj uresniči vse potenciale). Potrebe na nižji ravni morajo biti zadovoljene, da sploh začutimo potrebe na naslednji, višji stopnji. V bolj razvitih državah, kjer ni vojne, krize in izrednih razmer, so fiziološke potrebe zagotovljene od rojstva, torej so nižje potrebe v tem primeru potrebe po socializaciji, pripadnosti, ugledu in ljubezni. Te okupirajo nas mlade, in ker še niso izpolnjene, je naš dostop do višjih potreb – kognitivnih (znanje, razumevanje) in estetskih (lepota, umetnost) – okrnjen. To je naraven proces; prej ko si potešimo potrebe, ki ležijo nižje od kognitivnih in estetskih ter seveda samoaktualizacije, prej se bomo osredotočili na slednje in tako postali odrasli.

Ampak mlade pestijo tudi novodobne težave, povezane z napredkom tehnologije. Krčenje fokusa, instantna gratifikacija in posledična zasvojenost (socialni mediji, videoigre ...), depresija zaradi mnogih razlogov (samote, stresa, zlorabe) se čedalje bolj razraščajo, vse pa je posledica intenzivnega napredka. Človeka izdelajo tri stvari: geni, okolje/vzgoja in samoaktivnost. Z geni se rodimo, samoaktivni smo le mi, okolje in vzgoja pa sta družbeni lastnosti. Če želimo spreminjati in izboljševati mlade generacije, moramo spremeniti okolje in vzgojo. V zgodnjih letih nas vzgajajo starši, nato pa to nalogo prevzame vzgojno-izobraževalna institucija – šola. Starši so čedalje slabši vzgojitelji. Statistično gledano preveč popuščajo in se z otrokom ne ukvarjajo dovolj. Biti starš je namreč težko. Lažje je stvari narediti sam, kot pa se prerekati in nalogo naložiti otroku, ki se upira. Pripovedovanje pravljic zahteva čas. Toda na pomoč priskoči tehnologija. Zdaj je pravljica virtualna. Doma je čedalje več tehnologije, kar je odraz hitrega napredka, vzgoja pa je hkrati slabša, kajti ta je možna le med fizičnima osebama.

Šolski sistem nadaljuje delo staršev pri formaciji mlade osebe – vsaj v teoriji. Učna snov je nespremenljivka. Računalniško-tehnološke znanosti se kljub vse večjemu pomenu v modernem svetu večinoma poučujejo le v srednjih strokovnih šolah. Profesorji so manj tehnološko spretni kot mi, ki smo odraščali z njo. Reforme kar ni in ni, vsi poskusi so smeha vredni. Še bolj grešen je praktično neznaten delež psihologije in filozofije v šolskih programih – v štirinajstih letih šolanja (OŠ in SŠ) sta prisotni le eno leto. Državljanska vzgoja v osnovni šoli (v srednji je skorajda) nas ne gradi v dobre državljane, ki so po Platonu tisti, ki se politično angažirajo – volijo, spoštujejo zakone in pomagajo drugim. Še celo o povsem trivialnih stvareh, kot so položnice in razni obrazci, s katerimi se srečujemo vse odraslo življenje, ni niti ene besede nikjer v programu. Šola poteka po imaginarni tirnici, neskladni z realnostjo, ki nas čaka.

Če ima mladostnik srečo, odrašča v demokratični državi. V tem primeru mu je avtomatsko dana politična moč. Z 18. letom vsak dobi volilni glas. Slovenija je republika, ki ima okoli 1,7 milijona volilnih upravičencev. Zadnjih volitev v državni zbor se je udeležilo 900.000 ljudi. Mladih volilnih upravičencev (med 18. in 29. letom) je okoli 250.000. Drugače rečeno, če bi vsi mladi volili eno stranko, bi bila ta največja in bi imela tretjino poslancev v državnem zboru.

Toda statistika pravi, da se večina mladih za politiko zanima malo ali nič in ne vedo, katero stranko bi volili. Volitev se udeležuje manj kot polovica tega volilnega telesa. Ta trend avtomatično zmanjša ali skoraj izniči resničnost pregovora v naslovu. Poleg tega je mladih manj kot starejših, torej nas ti na volitvah številčno prekosijo. Toda mladi imamo še vedno asa v rokavu, ne glede na številčno manjšino so mladost in vse njene pozitivne lastnosti izjemno močne. Zato so študenti eden izmed glavnih trnov v peti vseh opresivnih režimov, univerze pa so center znanja in napredka, kjer se rojevajo nove ideje. Teoretično bi angažirana mladina, ki bi imela bolj izoblikovane cilje, lahko ogromno pripomogla k demokratičnosti naše države. Mladina je najbolj neopredeljena volilna skupina in politiki je ne znajo pridobiti. Politiki nas ne razumejo, prav tako kot nas ne razumejo naši starši.

Upor v Hongkongu proti Kitajski (2019–2020) je odličen primer izjemne moči, iznajdljivosti in upornosti, ki jo premoremo mladi. Tam se je mladina izkazala, ker ji je bila odvzeta demokratična moč. A mi imamo to, za kar so naši hongkonški bratje in sestre krvaveli, bili mučeni in celo ubiti. Mi imamo volilni glas. To je paradoks, ki se nam reži v obraz: v preteklosti so puntarji krvaveli, da bi uničili jarem gosposke, mi, njihovi potomci, pa smo svobodni in imamo z ustavo zagotovljen enakopraven glas na volitvah. Toda vzeli smo ga za samoumevnega.

Psihologija pravi, da si človek želi tistega, česar nima; ko to ima, pa si tega ne želi več tako močno. Mladi glasovi so tihi. Preveč je hudičev na naših ramenih, od hormonske nestabilnosti in tečnih profesorjev pa do filozofske nemisli (ter neodločnosti) in psihološke praznine, ki jo polnijo trendi in subkulture, ki nadomeščajo pravo osebnost. Ti hudiči nam podaljšujejo ukvarjanje z nižjimi potrebami, zato jih je treba uničiti. Vsak človek namreč teži k samoaktualizaciji. In ni možno biti dober državljan, če nisi dober (psihološko zdrav) človek.

Kot začaran krog se vse začne in konča pri volitvah, kar je še en paradoks. Le politiki imajo namreč reformno moč, ki bi izboljšala razmere v šolstvu in družbi. To bi nas oborožilo proti hudičem na ramenih, lahko bi jih uničili hitreje in s tem sprostili ramena za breme sveta. Toda, kako lahko nesemo Svet, če komaj nosimo svoje hudiče? Podobno je kot postelja z iglami. Če velika teža leži na eni igli (na eni osebi), je pritisk prevelik in igla prebode breme. Če pa velika teža leži na veliko iglah, se teža prerazporedi in breme je manjše za vsako posamezno iglo. Svet lažje nosimo, če smo združeni. Mladi smo zaspali, zastrupljeni z uspavalnim plinom. Ne zavedamo se ogromne moči, ki jo imamo. Svet bi lahko stal na nas. Zdaj – nas le čaka.

ljubezen – kaj je to?

novinarka: iza mušič petkovič
ilustracija: petra džeroska

V filmu Čas deklištva Amy March verjame, da lahko vplivamo na to, v koga se zaljubimo, in da to ni nekaj, kar se nam preprosto zgodi. Glede na to, kar vemo danes o delovanju hormonov in kemikalij v našem telesu, se Amy ne bi mogla bolj motiti.

Ljubezen. Beseda, ki nam pove veliko, a se obenem marsikdaj sploh ne zavedamo njenega pomena. SSKJ pravi, da je ljubezen močno čustvo naklonjenosti do nekoga. Ampak ljubezen obstaja že veliko dlje kot beseda sama. Če hočemo ali nočemo, jo bomo našli povsod okoli sebe. Doživimo jo, še preden se zavedamo. Ta vez, ki se vzpostavi med materjo in njenim otrokom, je preprosta in pristna. Spremlja nas skozi otroštvo, je del našega odraščanja.

Seveda ima »močno čustvo naklonjenosti« v našem življenju mnogovrstne oblike. In med njimi je romantična ljubezen visoko na seznamu zaželenih. Po znanstvenih raziskavah naj bi imela romantična ljubezen tri stopnje: poželenje, privlačnost in navezanost. A kaj se pravzaprav skriva za temi čudovitimi občutki? Izkazalo se je, da vsako stopnjo upravljajo določene kemikalije – nevrotransmiterji, ki se sproščajo v možganih.

V prvi stopnji, ko si nekoga blazno želimo, v našem telesu »vladata« hormona testosteron (pri moških) in estrogen (pri ženskah). V tem se ljudje ne razlikujemo veliko od drugih sesalcev na planetu. Estrogen najdemo celo pri nekaterih žuželkah. Privlačnost je druga stopnja. Kaže se tako, da sta zaljubljenca v navzočnosti drug drugega neopisljivo srečna. Tu opravlja svoje delo dopamin, hormon užitka. Privlačnost ljubljene osebe na naše možgane učinkuje skoraj enako kot nekatere droge, alkohol in zdravila. Uživanje kokaina na primer spodbudi enako raven evforije kot zaljubljenost. Pravzaprav znanstveniki, ki preučujejo možgane ljubimcev in odvisnikov od kokaina, težko ugotovijo razliko.

Ob čustvu evforije se v možganih sproščajo tudi množice drugih kemikalij. Noradrenalin denimo spodbuja proizvodnjo adrenalina in skupaj z njim povzroča močno utripanje srca, zardelost, prepotene dlani in občutek metuljev v trebuhu; feniletilamin pa pospeši komunikacijo med živčnimi celicami in skrbi za sproščanje dopamina, kemikalije za dobro počutje in užitek. Pomembna kemikalija privlačne faze je tudi serotonin. Ko pari priznajo, da ne morejo nehati razmišljati drug o drugem, je to zato, ker se jim je raven serotonina znižala. Zaljubljeni ljudje imajo enako nizko raven serotonina kot ljudje z obsesivno-kompulzivno motnjo. Kako je to mogoče? Razlog je preprost: ker ne morejo nehati razmišljati drug o drugem, postanejo s partnerjem dobesedno obsedeni.

Tretja, zadnja, stopnja je navezanost. Navezanost je posledica sproščanja vazopresina in norepinefrina z oksitocinom (»cuddle« hormonom). Oksitocin se sprošča tudi med spolnim odnosom, zaradi česar naj bi se partnerja počutila bolj povezana, bližje drug drugemu, pojavi pa se tudi med porodom in dojenjem, kjer pomaga pri povezovanju matere z otrokom. Veliko ljudi verjame, da se v življenju zaljubimo največ trikrat. Sama nisem med njimi, saj mislim, da naši hormoni in kemikalije v telesu ne poznajo številk. A kakorkoli, dejstvo je, da se posamezne zaljubljenosti v različnih obdobjih življenja med sabo res razlikujejo.

Prvo ljubezen (ahhh, pravljični konec!) po navadi doživimo v mladosti, v srednji šoli. Prevzame nas v celoti, izpolni naše sanje. To je idealistična ljubezen, takšna, kot jo srečamo v pravljicah. Navadno verjamemo, da bo naša prva ljubezen tudi naša zadnja, ena in edina. Pri njej smo osredotočeni na to, kako nas vidijo in dojemajo drugi, in ne na to, kako se v resnici počutimo sami. Konča se tako, da se od osebe, v katero smo bili zaljubljeni, oddaljimo, jo prerastemo.

Za drugo ljubezen menimo, da je trdna. Ta vrsta ljubezni nas nauči dragocenih življenjskih lekcij in lahko prinaša veliko bolečino. To je ljubezen, ki nas nauči rasti. Pri nekaterih postane ciklična, večkrat jo ponavljajo in si govorijo, da se bo tokrat vse končalo drugače. Kot rečeno, lahko pri njej doživimo čustveno in duševno zlorabo ter bolečino. Včasih se končna celo z manipulacijami in veliko drame. A na koncu nas naredi močnejše in nam pomaga ugotoviti, česa si v razmerju sploh želimo. Tretja ljubezen je tista, ki je ne pričakujemo. Ne odpravimo se je iskat, ampak nas najde sama. Na začetku je mogoče videti popolnoma napačna. A ko srečamo osebo, s katero naj bi doživeli tretjo ljubezen, dobimo občutek, da preprosto spadamo skupaj. Nimamo nobenih idealističnih pričakovanj, partner nas preprosto sprejme takšne, kot v resnici smo. To je ljubezen, ki preseneti, velja za preprosto ljubezen brez zapletov.

Mogoče se v življenju res zaljubimo samo trikrat in so vse ostalo samo simpatije brez globokih čustev, mogoče se bomo zaljubili samo enkrat in s to osebo živeli do zadnjega diha ali pa ljubezni mogoče ne bomo doživeli nikoli, čeprav jo bomo iskali vse življenje. Ne glede na to, čemu verjamete in čemu ne, vam želim samo, da ste srečni. Upam, da najdete princa na belem konju, princeso na črnem zmaju ali kogarkoli si pač želite.

tatuji
novinarka: ajda zajec

Tatuji postajajo vedno bolj priljubljeni. Skoraj vsak dan videvamo ljudi z enim ali več tatuji. Od luštnih, manjših do drznejših. So svobodna umetnost in odraz vsakega posameznika.

Tatuje so od nekdaj uporabljali za različne namene: od medicinskih do verskih, od lepotnih do erotičnih. Uporabljali so jih tudi za označevanje družbenega položaja, Rimljani so z njimi etiketirali sužnje in stigmatizirali kriminalce. Če pa se pomaknemo v sedanjost, postajajo tatuji vedno pogostejši način izražanja.

Popularnost tatujev nakazuje, da odnos družbe do tetovaž postaja vedno bolj liberalen. Liberalizem išče novosti, spodbuja individualizem in raznolikost. Z vsako generacijo se strpnost in spoštovanje do te umetnosti povečujeta. Tako tatuji niso več tabu, čeprav se ga lahko kakšna mami še vedno ustraši, oče pa začne pridigati, da to ne bo prednost pri iskanju službe.

Vsaka stvar ima dobro in slabo stran, enako velja za tatuje. So izviren način izražanja posameznika. Dajo nam neko informacijo, predstavijo zgodbo, omogočijo vpogled v človeka skozi umetnost. Tatuji reflektirajo osebnost – naj bodo to različni stili, besede ali misli, art, ki nam veliko pomeni, nekaj, kar nam da dopamin, nekaj neumnega ali nekaj, kar v nas obudi spomine ali pa nas potegne v razmišljanje. Od abstraktnih do bolj specifičnih stvari. Z izbranim stilom lahko ob pomoči tatu artista ustvarimo lastno avtentično umetniško delo, ki ga nosimo vse življenje. Tatuji so tudi dober način navezovanja stikov in povezovanja ljudi. Ko srečamo nekoga, ki so mu tatuji všeč, so lahko poslikave telesa krasen začetek pogovora, saj imamo s sogovornikom nekaj skupnega.

Ko si naredimo tatu, moramo biti pripravljeni na odzive in radovednost družbe. Za marsikoga je lahko nadležno, če okolica nenehno sprašuje o tatujih in njihovem pomenu. Tatuji lahko vplivajo na kariero, saj so v nekaterih poklicih še vedno stigmatizirani, zato marsikdo za tatu izbere skrivno mesto, na primer notranjo stran ustnice, hrbet ali stopala. Naslednji pomislek glede tatuja je, da so pri izdelavi možni zapleti, na primer nastanek infekcije ali alergičnih reakcij, šest mesecev po izdelavi pa ne moremo donirati krvi.

Trajnosti tatuja je strah veliko ljudi. Kaj, če se ga naveličamo? Tatuja si nikoli ne smemo narediti v hipnem navdihu, temveč dobro premisliti, zakaj si ga sploh želimo. Če nam je ideja o tatuju čez šest mesecev še zmeraj všeč, smo na pravi poti. Pri odločitvi za tatu je pomembno tudi, da si ga naredimo zase in ne le kot del množičnega trenda.

Tatu naj izdela tetovator, ki mu lahko zaupamo. Nekdo, ki ima certifikat, bo postopek izvedel higienično. Dober tetovator upošteva naše želje glede dizajna in poskrbi za udobje in varnost med izdelavo. Običajno je, da na koncu tudi svetuje glede procesa celjenja. V dobrih in izkušenih rokah lahko nastane res dobro umetniško delo, zato se splača plačati več.

Če želimo, da se tatu dobro ohrani, je zanj potrebna skrb. Nujno je mazanje s kremo za sončenje; dokler koža ni zaceljena, pa se izogibajmo praskanju in oprijetim oblekam.

stari, zdaj smo pa zares v godlji!
novinarka: maruša tomaževič

Ozaveščanje o našem okolju je v sodobnih časih popularna tema. O njej se veliko pogovarjamo v družbi in šoli, to je tema vsakdanjih pogovorov in hudih debat. Kljub temu da se ljudi ozavešča o krutem stanju našega sveta, se mnogi še vedno ne zavedajo posledic, ki jih bo prineslo naše nadaljnjo brezobzirno življenje.

Živimo v 21. stoletju. Času novosti, času vsakdanjega napredka in času znanja. Vendar svet živi v ravnovesju, kot nas učijo kultura in vraže naših prednikov. Človeštvo tako napreduje, naš svet pa nazaduje. Krčimo deževni gozd, onesnažujemo oceane, zrak in zemljo, izčrpavamo fosilna najdišča, ogrevamo ozračje in topimo ledenike. Torej, kako se bomo razvijali brez temeljnih surovin, ki jih za preživetje nudi naš planet? Kakšen svet bomo pustili zanamcem in kako se bomo sami zapisali v zgodovini?

Obstajajo majhne spremembe, ki jih lahko postorimo sami. Te nam v glavo vpletajo starši, vzgojitelji in učitelji. Najosnovnejše so seveda ločevanje odpadkov, uporaba javnega prevoza, kupovanje izdelkov, ki za pakiranje uporabljajo čim manj plastike … Spremembe, čeprav tako majhne, pomagajo pri reševanju našega sveta. Za primerjavo lahko navedemo prepoved trganja rastlin. Zagotovo ni slabo, če otrok utrga rožico ali dve za mamico, vendar kaj, če si to misli vsak posameznik, ki se sprehodi po travniku? Mamica kmalu ne bo več mogla občudovati rožic, ker jih ne bo!

Ker pa so problemi onesnaževanja okolja globalni, potrebujejo svoji obsežnosti tudi primerno obravnavo. Tako je na začetku novembra v Glasgowu potekala konferenca o podnebnih spremembah, na kateri so se zbrali svetovni voditelji in voditeljice.

Ti so sprejeli naslednje zaveze: do sredine stoletja doseči ogljično nevtralnost na svetovni ravni, omogočiti, da bo cilj omejitve globalnega segrevanja na 1,5 °C v primerjavi s predindustrijsko ravnjo še vedno dosegljiv, sprejeti zavezo, da se do leta 2025 vsako leto zbere 100 milijard dolarjev za pomoč državam v razvoju pri spopadanju s posledicami podnebnih sprememb in dokončati sklop pravil, ki usmerjajo izvajanje pariškega sporazuma.

Svetovni voditelji so nastopili s svetlimi načrti za prihodnost in mogočnimi, navdihujočimi govori, velikimi načrti (ki segajo že v Pariz 2015, kjer je 193 članic podpisalo pariški sporazum, ki predstavlja akcijski načrt za omejitev globalnega segrevanja z mnogimi ambicioznimi cilji), okoljskimi projekti, spodbudnimi besedami, ki jih na socialnih omrežjih delijo z javnostjo, in nasmejanimi selfiji z Greto Thunberg. Vendar, koliko je voditeljev, ki se držijo podpisanih sporazumov? Temperatura pa medtem raste. Raste tudi jeza ljudi. Huda jeza, ki se kaže na tako imenovanih podnebnih štrajkih, ki se žal končajo s smetmi na ulicah.

Kako se torej doseže spremembe? Učinkovite, hitre spremembe, če se jih ne morejo držati niti vrhovni voditelji in voditeljice niti sleherniki. Stari, zdaj smo pa zares v godlji!

psihične stiske otrok in mladostnikov med karanteno

novinarki: tajda tomšič in
anja kocjančič

Že leto in pol naše življenje uravnava epidemija koronavirusa. Njen vpliv vidimo marsikje: v gospodarstvu, kulturi, v našem fizičnem in še bolj psihičnem stanju. V Sloveniji je bilo pred epidemijo premalo govora o različnih duševnih stiskah odraslih in mladostnikov, kar se je po porastu duševnih stisk med karanteno nekoliko spremenilo. Po karanteni smo namreč vsaj začeli govoriti o duševnem zdravju, kar pa žal ni dovolj, če težave še vedno zanikamo in se ne želimo ukvarjati s stiskami in problemi drugih iz dveh vidikov – ker, kot prvo, prepričujemo sebe in druge, »saj bo že, drugim se itak godi še slabše«, in ker, kot drugo, živimo v družbi nemogočih zahtev in idealov, okupirani s toliko različnimi stvarmi, da težave prepozno opazimo.

Tukaj pa je še tretji problem – Slovenija je s 4,6 kliničnimi psihologi na 100.000 prebivalcev na evropskem dnu, iz česar je takoj razvidno, da veliko ljudi sploh me more dobiti ustrezne strokovne pomoči oz. so čakalne dobe predolge.

Največ duševnih stisk doživljajo mladostniki, stari od 10 do 18 let, še posebej dovzetna je starostna skupina med trinajstim in petnajstim letom. Med pandemijo so v tej starostni skupini narasli panični napadi, samopoškodovanje, poskusi samomora, ki so jih povzročili osamljenost, strah pred šolskim neuspehom in prihodnostjo, poslabšanje družinskih razmer in povečano nasilje v družini. Anonimno izpoved o tem, kako je, ko se znajdeš v primežu duševne stiske, objavljamo na naslednjih straneh.

Klici na telefon TOM so se v zgodnjih mesecih zaprtja, marca in aprila 2020, krepko zmanjšali, saj otroci in mladostniki niso imeli prave zasebnosti, v kateri bi klic lahko opravili. V pogovorih so prevladovale teme o osamljenosti, povečale so se grožnje s samomorom in samopoškodovanjem. Popolnoma logično glede na razmere je bilo manj klicev o problemih z vrstniki, druženjem in ljubezenskimi težavami. Podobna situacija je bila pri iskanju profesionalne pomoči. V prvem valu se je povpraševanje po psihološki pomoči zmanjšalo, a se je zato povečala napolnjenost urgentnih ambulant, saj so starši in skrbniki ter njihovi otroci odlašali z iskanjem ustrezne strokovne psihološke pomoči.

Tudi dijaki Gimnazije Ledine smo se med karanteno znašli v najrazličnejših stiskah. Šolska psihologinja Anja Vidmar pravi, da med »spomladanskim zaprtjem 2020 težave niso bile tako izrazite, saj pouk ni potekal prek Zooma, zmanjšal se je obseg šolske snovi, postajalo je topleje in s prihodom poletnih počitnic je bilo čutiti optimizem«. V času drugega zaprtja, ki je bilo dolgo, predolgo, pa so nekateri dijaki »zaspali« pred ekrani, začeli so postajati brezvoljni in pouku miselno niso sledili, snov se je začela kopičiti ter s časom postala neobvladljiva«. Vsak od dijakov je imel svojo izkušnjo s karanteno: »Nekaterim je zaprtje ustrezalo, imeli so možnost razvijati svoje interese, slediti učni snovi, drugi pa so se soočali s stresom v domačem okolju. Ne moremo iti mimo tega, da se je v Sloveniji povečala poraba alkohola, število prijav družinskega nasilja in število ločitev.«

Podobno opaža tudi Mojca Brezovnik, socialna pedagoginja, zaposlena v neprofitnem društvu Center za pomoč mladim – CPM, kjer mladim pomagajo pri spoprijemanju z izzivi odraščanja. Več povpraševanja mladih se je pojavilo med drugim valom karantene, zaradi česar so svetovalnico prenesli na splet in tako povečali dostopnost. Preko Zooma so razvili tudi projekt Scena brez imena, katerega cilj je bil kljub zaprtju izoblikovati skupnost mladih, v kateri bi lahko našli dovolj podpore za soočanje s situacijo zaradi izrazitih občutkov osamljenosti, obupa in nemoči.

Seveda konec karantene še ni prinesel konca duševnih težav. Po oceni Anje Vidmar je povpraševanje po svetovanju naraslo za tretijno, Mojca Brezovnik pa med najpogostejšimi težavami mladih po koncu zaprtja navaja anksioznost, strahove, težave z odnosi v družini in med vrstniki ter težave s samopodobo. V Centru za pomoč mladim poleg svetovanja, ki je brezplačno in anonimno, izvajajo tudi preventivne delavnice in aktivnosti, ki sodelujoče spodbudijo k razvijanju in duševnemu negovanju sebe kot posameznika in člana širše družbe. Primer tega so odprti Treningi socialnih veščin, ki so namenjeni mladim med 15. in 20. letom starosti.

Tudi šolska svetovalna služba si poleg svetovanja dijakom s perečimi težavami prizadeva za organiziranje aktivnosti, ki krepijo dobro duševno zdravje. »Že drugo leto bova z Lidijo Srša izvedli mesec šolske psihologije z aktualnimi predavanji, v okviru OIV in razrednih ur sodelujemo s študenti psihologije, smo Zdrava šola, kjer z dijaki in s profesorji ozaveščamo o pomenu varovalnih dejavnikov za dobro duševno zdravje (druženje, gibanje …), v novembru se je začel tečaj čuječnosti,« pravi Anja Vidmar. Pomembno je tudi, da se imajo dijaki v primeru stiske možnost obrniti na razrednika ali posameznega profesorja in seveda na svetovalno službo. »Na šoli sva dve šolski psihologinji in z gospo Srša imava, kadar le lahko, dobesedno odprta vrata (kabinet 19 in 108). Dijaki lahko tudi pišejo na e-mail in se dobimo preko Zooma. Vse obiske obravnavava diskretno in pri svojem delu zagotavljava anonimnost.« Šolska psihologinja v posameznih primerih predlaga nadaljnjo obravnavo pri specialistu ali v okviru različnih nevladnih organizacij, ki so specializirane vsaka za svoje področje.

In kako naj ravnamo, če pri sovrstniku opazimo duševno stisko? Anja Vidmar svetuje, da si zanj vzamemo čas in ga poslušamo s pristnim zanimanjem: »Poslušam te, razumem te, skrbi me zate, tvoj odziv na to situacijo je normalen ...« Lahko mu pomagamo umiriti telesni odziv z besedami: »Počasi vdihni, izdihni.«, izogibamo pa se opazkam, kot je: »Ah, saj to ni nič takega, to se pa ja vsakemu zgodi.« Nato je pomemben naslednji korak: opogumljanje za iskanje strokovne pomoči ali da dijak pove za stisko odrasli osebi, ki ji zaupa. Če prijatelj odklanja pomoč, lahko vprašamo, kateri strahovi ga pri tem omejujejo, a vseeno vztrajamo, da obstajajo učinkoviti načini pomoči in zdravljenja. Če ste zaskrbljeni za sošolko ali sošolca, vas spodbujam, da o stiski poveste, lahko tudi brez imena. Če se nekdo v stiski obrne na vas, vi pa tega ne smete nikomur povedati, je lahko to za vas zelo obremenjujoče.«

Ker se prav vsak od nas sooča z različnimi težavami, je pomembno, da smo, naj se sliši še tako klišejsko, drug do drugega prijazni, razumevajoči in solidarni. Psihologinja dodaja: »Dijaki si lahko najbolj pomagate s prijaznim pristopom drug do drugega. Pomagajo npr. stvari na p: pogovor, podpora drugemu, potrpežljivost do drugega, ples, poezija in pogum.«

vsak ima demone.
to je eden od mojih.

izpoved dijakinje

ilustracija: marjeta čater timer

Že dolgo imam težave s psihičnim zdravjem. Kako dolgo, težko rečem, ker se sploh ne spomnim, kako je bilo prej. Morda sem takšna že od nekdaj, morda pa se je začelo ne tako dolgo nazaj. Za vsaj pet let sem prepričana, da so težave prisotne, vse, kar je bilo prej, pa je predaleč, da bi se spomnila.

Saj bi rada rekla, da sem imela težave že pred zaprtjem sveta, a je resnica taka, da so se močno poslabšale od konca karantene, torej v zadnjega pol leta. Predvidevam, da je vsak od nas kdaj začutil nemoč, žalost in strah, ampak ko vse to zraste in ugotoviš, da v resnici ne čutiš ničesar več, samo praznino, takrat vse skupaj postane res strašno. Da to odkriješ, moraš to že nekaj časa čutiti in o tem razmišljati; morda te začne vse skupaj motiti, počutiš se izoliranega, ta občutek pa nam je zdaj že kar dobro poznan zaradi zapore sveta, ki se je zgodila v prejšnjem letu. Ta občutek je skoraj edini, ki ga še poznam. Ni me zares zadelo, kako hudo je, do takrat, ko smo spet začeli hoditi v šolo in videvati druge ljudi. Takrat sem šele zares opazila, kako površinski so moji občutki. Kot če bi želel posaditi rastlino v puščavo in bi potem zapihal veter in jo preprosto odpihnil. Ne bi je več bilo, točno tak je občutek. Večinoma se počutim v redu, dokler sem zraven ljudi, ki zvišujejo mojo energijo, a v trenutku, ko sem spet sama, me prevzamejo druga čustva, predvsem žalost in praznina.

Ko pridem iz šole, ne zmorem ničesar več. Velikokrat zaspim, vse me utrudi. Velikokrat sem tako slabo, da ne zmorem narediti naloge, se učiti ali narediti sploh kar koli produktivnega. Najhuje pa je, kadar ne morem niti spati, ampak samo ležim na postelji in opazujem čas, kako beži mimo in ga ne zanima, kaj se dogaja.

Na začetku počitnic, ko so se stvari že močno slabšale, je eden od mojih prijateljev opazil, da je nekaj narobe, in prvič sem nekomu zares vse zaupala. Odleglo mi je, ker me ni obsojal, ampak samo razumel in bil ob meni, ko sem ga potrebovala. Kasneje je bil tudi prva in edina oseba, ki je opazila, da se režem. Predvsem zaradi njegove pomoči in zaupanja vame sem sploh zbrala dovolj poguma, da sem začela razmišljati o profesionalni pomoči. Imeti varnostno mrežo, prijatelje, ki jim zares zaupaš, je pomembno. Presenetilo bi te, kolikokrat me je rešil in mi pomagal. Poleg njega je tudi moja sestra opazila, da sem še slabše kot prej, čeprav se to bojim pokazati in me je strah prositi za pomoč in pokazati svoje demone. Kot pa je bila korona tisto, kar me je uničilo, me je hkrati tudi rešila in mi pomagala. Staršem sem povedala, da bi si želela pogovora s strokovnjakom, kar se jima je zdela dobra ideja, zaradi izoliranosti prejšnjega leta niti najmanj čudna, čeprav sploh ne vesta niti približno vsega. Nisem še čisto prepričana, kako se mi psihoterapija zdi in koliko mi pomaga, vem pa, da je korak v pravo smer, smer, v kateri sem bolje.

Vse moje preizkušnje so me pripeljale do osebe, kakršna sem danes, in to je do sedaj moja najboljša verzija. Ponosna sem nase, da sem prišla do sem kljub vsem preprekam. O svoji zgodbi govorim, ker želim premagati stigmo, strah in odpor do odkritega pogovora o duševnem zdravju. Če ti je v življenju težko, je lahko še težje, če se počutiš, kot da tega ne moreš nikomur zaupati in kot da te bodo vsi obsojali, če izvejo. Tisti, ki jim boš povedal, pa itak ne bodo vedeli, kako reagirati ali skozi kaj sploh greš.

Rada bi rekla, da s časom postane bolje, a sem sama žal šele bolj na začetku poti in ne vem, ali je to res, kljub močni želji. To pišem, ker želim pokazati, da ima vsak od nas svojo zgodbo in svoje demone, zato ne obsojajmo drugih, temveč bodimo prijazni do vseh. Morda komu moja zgodba pomaga, da sam poišče pomoč ali vsaj ugotovi, da ni sam. Ne vemo, kaj doživljajo drugi in kaj skrivajo. Vsak potrebuje vsaj enkrat v življenju varnostno mrežo in nekoga, na kogar se lahko zanese. Poslušajmo, kaj nam govorijo drugi, pa ne samo z besedami, temveč tudi z obnašanjem, dejanji, mimiko, tonom glasu. Izzivam te, da si prijazen in danes narediš nekaj lepega za nekoga drugega, nekomu narišeš nasmeh na obraz, četudi le za trenutek.

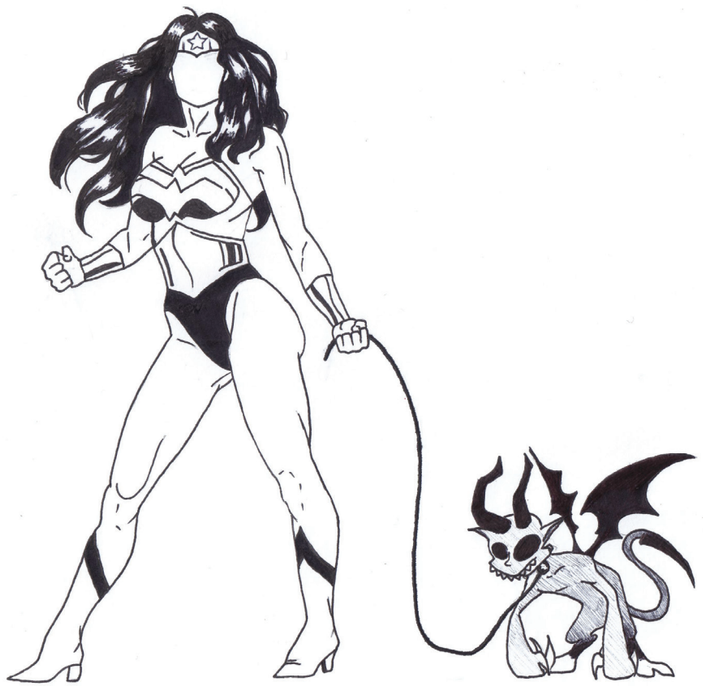

intervju s ferijem lainščkom

novinarka: ajša jakoš vasle
fotografinja: ula smrekar

Pisatelj, pesnik, dramatik, scenarist. Prešernov nagrajenec. Avtor literarnih del za otroke, mladino in odrasle. Pisatelj prekmurskih ravnic, glas preprostih, malih ljudi, pripovednik magičnega, skrivnostnega sveta.
Njegova najljubša knjiga je zgodba Čudovite dogodivščine vajenca Hlapiča, ki jo je bral v otroštvu. V dobro voljo ga spravijo dobri, pošteni in veseli ljudje, ne predstavlja si življenja brez odlične kave, v prostem času pa se največ ukvarja s sedemmesečnim kužkom. In kako bi se opisal v nekaj besedah? »Težko.«

Ste priljubljen in med mladimi znan pesnik, pisatelj in scenarist. V svojem opusu imate precej del. Meni je trenutno ljuba ta kitica iz pesmi Maska: »*Namesto te maske / želim si soseda, / ki zmeraj brez sence / v oči me pogleda ...*« Katero vaše delo pa je vam najljubše?

Pesniško zbirko, ki nosi naslov Ne, sem napisal pred štirimi leti. Vse pesmi v tej knjigi se začnejo z ne, ker sem želel mladim povedati, naj si za božjo voljo upajo reči ne. Zdelo se mi je, da je čisto preveč zamolčanega ne, da včasih rečemo ja, ko vse v nas govori ne. To knjigo sem napisal z namenom, da bi spodbujal osebni pogum. No, potem pa je prišla ta zgodba z virusom, ko se je nesvoboda samo še povečala. Nekega dne sem o tem govoril s prijateljem, ki je rekel: »Glej, ni tako kot praviš. Tudi če morajo mladi zdaj živeti z vsemi omejitvami, pa nekje globoki v sebi vseeno nosijo tvoj ne, ki bo prej ali slej udaril na plan.«

Kaj ste si želeli postati, ko ste bili majhni?

Takrat smo imeli še klasične radijske sprejemnike, ki so izgledali kot velikanske škatle z lučkami. V otroških letih sem mislil, da so vsi, ki pojejo in igrajo po radiu, v teh škatlah, v sprejemniku. Moja prva poklicna želja je bila, da bi v radijskem sprejemniku igral klarinet.

Kdaj ste spoznali, da želite biti pisatelj oziroma pesnik? Ste pisali knjige in pesmi že v otroštvu?

Vsekakor sem se ves čas izražal z besedo, čeprav imam več talentov. Najprej sem hotel študirati na likovni akademiji, potem sem mislil postati novinar. Mislim, da to pri meni ni toliko stvar izbire, kot je stvar usode oziroma nekih naključij. Prvi svoj uspešnejši roman sem napisal, ko sem bil star 21 let. To je bil roman Peronarji, ki mi je pomagal, da sem se začel tudi poklicno ukvarjati s pisateljevanjem.

Kdo vas je najbolj navdahnil oziroma podpiral v vaši pisateljski karieri? Kdo vam je bil ali pa vam je še zgled v pisanju?

Mislim, da je pisateljsko delo nekaj zelo posebnega in da ne prenese kopij. Moraš biti originalen. Nimam vzornikov. Veliko je avtorjev, ki jih rad prebiram, ampak mislim, da na mene nihče posebej ne vpliva.

Večino svojih pripovednih del ste napisali na podlagi dogodkov v vaši bližini, v vaših romanih dobijo glas preprosti ljudje. Kaj je tisti impulz, ki v vas vzbudi željo, da neko osebo, dogodek ali zgodbo, ki jo slišite, prelijete na papir?

To je zelo težko vprašanje. Rekel bi, da je vse, kar sem napisal, moja duhovna biografija. Moja dela so polna stvari, o katerih se premišljeval in ki so me vznemirjale. Napisal pa sem zelo malo del, ki so natančen zapis resničnih dogodkov. Vedno pišem o stvareh

takrat, ko me nekaj posebej zanima, ko o nečem malo vem, ko želim o nečem premisliti. Prepričan sem, da bodo samo zgodbe, ki resnično zanimajo avtorja, pritegnile tudi bralce.

Kako poteka vaš proces pisanja? Kaj je po vašem mnenju pri tem najtežji del? Ali se pri pisanju držite strogo začrtanega urnika ali raje čakate na »dobre dneve« in navdih?

Pesnik Tomaž Šalamun je v zvezi s tem govoril o čakanju na čas, ko so pipe odprte. To se mi zdi najnatančnejši opis navdiha. Sem med tistimi avtorji, ki morajo imeti navdih, da pišejo. Na silo se ne da. Ždenje pred belino papirja ali praznino zaslona, to čakanje na pravi trenutek, se mi zdi zelo pomembno. Dlje časa kot traja, bolje deluje.

V svojem opusu imate vrsto del, od proznih, pesniških do dramskih, od ljubezenskega do družbenega romana, scenarije za filme in radijske igre, pišete za otroke, mladino in starejše bralce. Od kod in zakaj takšen razpon v literarnem opusu?

Pisanje je postalo moj način življenja. Težko govorim o pisateljevanju kot poklicu. Vse skupaj je povezano s temeljno radovednostjo. Nekatere stvari me preprosto zanimajo in v meni vzbujajo radovednost. Čudim se temu svetu in ga skušam razumeti. Ti sestopi na področje filma, glasbe ali gledališča pa izvirajo iz želje, da bi človek pobegnil iz pisateljske samote. Pisateljevanje je precej samotno opravilo, ustvarjanje filma ali skladbe pa je bolj kolektivno. To me je vedno privlačilo, zame je bilo sprostitev, dopolnitev. Zagotovo pa nisem nikoli počel nečesa, kar me ne bi vznemirjalo, kar bi bilo prisila. Takrat začne pri meni delovati blokada in potem ni nič od mene.

Kako se spopadate z negativno kritiko svojih del ali kritiko nasploh v življenju?

Negativne literarne kritike nisem veliko doživel, pri tem sem imel srečo. Ne počutim se kot nekdo, ki bi ga veliko kritizirali. Zelo težko me neka stvar spravi s tira. Poznam svoje želje in cilje. Kritika me zelo težko omaje in tako skušam razmišljati sam o sebi. Malokrat se razjezim na koga, po navadi na tistega, ki zlorablja kritiko za neke druge namene. Take stvari me razjezijo, ampak ne prizadenejo. Ne vem, ali je to povezano s samopodobo, ampak težko me kaj iztiri.

Vaš zadnji roman Kurji pastir je prvi del od treh romanov o vašem življenju. Zakaj ste se odločili napisati avtobiografijo?

Pri založbi Beletrina so me pred časom povabili, da bi napisal avtobiografijo, ker so presodili, da sem imel dokaj zanimivo otroštvo. Na hitro sem obljubil to knjigo, in ko sem se želel lotiti pisanja, sem videl, da to ne bo tako enostavno. Ugotovil sem, da se glede lastnega spomina na otroštvo motimo. Spomini niso trdni, ampak sestavljeni

iz nelinearnih drobcev, kar pa seveda ni dovolj za roman. Bil sem kar malo razočaran sam nad sabo. No, ko pa je pisanje končno steklo, sem nenadoma ugotovil, da sem na stošestdeseti strani, star sem pa šele dva dni. Poklical sem urednika in direktorja založbe Mitjo Čanderja in ga prosil za podaljšanje roka. Ker pa smo tega enkrat že podaljšali, ponovno podaljšanje seveda ni prišlo v poštev. Predlagal je roman v več delih.
Na vprašanje, koliko delov bi potreboval, sem izstrelil, da tri. Zdaj pa mi je skoraj malo žal, ker moje življenje vseeno ni zanimivo za tri knjige.

Kakšen je bil čas in svet, v katerega ste se rodili?

Rodil sem se v času, ko so v našo vas šele napeljali elektriko, televizija je bila ena v vasi, s knjigami sem se srečal šele v prvem razredu osnovne šole in takrat tudi prvič slišal slovenščino – doma smo namreč govorili v narečju. Edini način, da sem slišal zgodbe, je bilo pripovedovanje. Mama in oče sta bila odlična pripovedovalca. Pripovedovanje zgodb je bilo sestavni del katerega koli opravila. Mami je bil blizu mističen svet, bila je zelo verna, oče pa je napletal zgodbe iz vsega, kar se mu je zgodilo.

Roman Kurji pastir predstavlja vaš prihod na svet in prve tri mesece življenja. Od koga ste dobili informacije in podatke za roman? Kako ste se vživeli v misli in čustva staršev, gledali na svet in nase iz njihove perspektive?

Nekaj podatkov sem dobil pri ljudeh, ki se tistih časov še spominjajo, do večine spominov pa sem se dokopal s posebno metodo, ki je razvita po psihoanalitični metodi Karla Gustava Junga. To je metoda aktivne imaginacije, ki sem jo uporabil že kdaj prej pri pisanju. Omogočila mi je, da sem se priklopil na kolektivno nezavedno. Potopil sem se v podzavest in na plano potegnil spomine, ki so bili čisto drugačni kot tisti, ki sem jih do takrat nosil s sabo: vse, kar je bilo potlačeno in zatrto. Ta proces je potekal v obliki programiranih sanj in čez nekaj časa mi je pisanje končno steklo. Proces potapljanja v spomine in na koncu tudi proces odklapljanja sta trajala kar nekaj časa, a če povem zelo preprosto: ponoči sem sanjal, čez dan pa sem sanje zapisoval, urejal in analiziral. Zato mi je bolj kot oznaka avtobiografski roman všeč poimenovanje proza spominov.

V romanu Kurji pastir ste Najnci, babici pri vašem porodu, pripisali besede: »Zelo težko se je moral mantrati, da je prišel na svet. Zato bo imel rad življenje.« Ali to za vas drži?

Zagotovo drži. Zelo rad imam življenje. Sodim med ljudi, ki se še zmeraj čudijo temu svetu. Vse skupaj dojemam kot nek čudež in mislim, da je veliko lepega na tem svetu, vsem tegobam navkljub.

Kaj mislite, kakšen bi bil odziv vaših staršev, če bi knjigo prebrali?

Točno vem, kako bi bilo. Mama se sploh ne bi poglabljala preveč, oče pa bi rekel: »Mah, saj je v redu, samo ni bilo čisto tako.« In bi še kaj dodal. Če pa bi potem v vaški gostilni kdo rekel, da roman ni dober, bi se pa spravil na njega: »Pa ti napiši, če moreš!«

V teh čudnih časih ... kdo je za vas uspešen? Kako bi definirali uspeh v življenju?

Največji uspeh v življenju se mi zdi to, da se še zmeraj veselim življenja in da rad ustvarjam. Nimam rad zunanjih uspehov. Priznanja in nagrade mi v življenju niso bistvene. Bistveno je to, da se še zmeraj veselim ustvarjanja.

Kaj bi svetovali urednikom Mladike glede tega, kako pritegniti pozornost bralcev? Ste tudi sami v mladosti sodelovali v podobnih šolskih dejavnostih?

Seveda, vedno sem rad objavljal in šolska glasila so bila polna mojih najrazličnejših pisnih poskusov. Mladim avtorjem svetujem, naj skušajo biti izvirni in samosvoji, naj čim manj prepisujejo, kopirajo in posnemajo druge. Edina prava pot je v izvirnosti, kar pa ne pomeni, da ne poznaš drugih avtorjev. Vedno se mi zdi bolje, da mladega pesnika navdahnejo lepe ženske oči kot pa poezija drugega pesnika. Bistvo poezije je, kako nekaj povedati s čim manj besedami in kako to povedati na povsem nov način, tako, kot tega ni naredil še nihče drug.

afganistan

novinar: jakob grbac

Kabulsko letališče – množica civilistov se preriva pred varnostno ograjo, medtem ko jim ameriški marinci mrzlično poskušajo preprečiti dostop. Manjša skupina se uspe prebiti skozi varnostni koridor ravno v trenutku, ko se transportno letalo na pisti pripravlja na vzlet. Nekateri se ga oprimejo, in ko se letalo dvigne, omahnejo v gotovo smrt (gl. video »Terrifying Video Shows People Falling Off Plane Mid-Air In Kabul« na Youtubu).

Kaj se dogaja v tej državi, da so ljudje pripravljeni tako tvegati, da iz nje pobegnejo? Da bi razumeli, kako se je Afganistan znašel v tej delikatni situaciji, si moramo pogledati pestro zgodovino države, ki je močno prežeta s krvavimi spopadi, in kompleksno dinamiko geopolitičnih interesov regionalnih in svetovnih sil.

Afganistan je že dolgo prizorišče rednih konfliktov. V 19. stoletju so se Angleži, ki so imeli v Indiji vzpostavljeno kolonialno oblast, bali, da bi Rusi uporabili Afganistan kot odskočno desko za napad. Zato so z invazijami in kasnejšo ustanovitvijo protektorata poskušali preprečiti ruski vpliv na območju med Iranom in Indijo. Temu so se upirali lokalni prebivalci, kar je vodilo do treh anglo-afganistanskih vojn. Leta 1926 so z ustanovitvijo Kraljevine Afganistan dosegli neodvisnost. Kralj Zahir Šah si je prizadeval za modernizacijo države in je sprejel pomoč tako Združenih držav Amerike (ZDA) kot Sovjetske zveze (SZ). Obe državi sta si s tem želeli pridobiti vpliv v Afganistanu, a kralj ni želel ne strogega kapitalizma ne strogega komunizma. Zato se je dobrikal obema režimoma, podobno kot Tito v Jugoslaviji.

Leta 1973 je z nekrvavim državnim udarom prevzel oblast kraljev bratranec Daud Kan in postal predsednik enostrankarske republike. Vladal je avtoritarno in izvajal čistke med svojimi nasprotniki. Obe velesili sta še naprej nudili pomoč. Veliko afganistanskih vojakov je odšlo na urjenje v SZ in posledično so se po vojski širile komunistične ideje. Leta 1978 so komunisti umorili Dauda Kana in prevzeli oblast, ki pa je bila šibka. Partijo so pestili notranji boji, prav tako pa so komunisti poskušali izkoreniniti tradicionalne verske družbene strukture. Na podeželju so zato kot protiutež vzniknile skupine islamskih fundamentalistov, znane pod skupnim imenom mudžahidi (islamski gverilski borci, ki sodelujejo v džihadu – verski vojni). Večina Afganistancev je namreč živela na podeželju, kjer so bili prebivalci revni, konservativni in predani islamskim tradicijam, avtoriteto pa so imeli plemenski voditelji etničnih skupin, ne pa vlada v Kabulu.

SZ ni bila zadovoljna s šibko vlado, zato je naslednje leto izvedla invazijo ter vzpostavila poslušno marionetno vlado, kar je vodilo do vsesplošnega upora prebivalstva. Sovjetski vojski je uspelo zavzeti mesta, vendar je na podeželju naletela na močen odpor mudžahidov. Na tisoče muslimanskih prostovoljcev z vsega sveta se je pridružilo boju proti SZ. Regionalne države, kot so Savdska Arabija, Iran in Indija, ki so si želele pridobiti vpliv v Afganistanu, so začele oboroževati in financirati svoje gverilske skupine. Tudi ZDA so zaslutile priložnost za nasprotovanje SZ in povračilo za polom v Vietnamu ter začele podpirati upornike. Posrednika za to operacijo so našle v pakistanski obveščevalni službi (ISI). Američani niso imeli dobro izoblikovane ideje niti ne nadzora, koga financirajo in oborožujejo. Pomoč je razporejala ISI, ki jo je namenila skupinam religioznih fanatikov mudžahidom. Sovjetska invazija je trajala deset let, v tem času pa se je vzhodni blok vse bolj krhal in leta 1989 je bila Rdeča armada prisiljena v umik. Tri leta kasneje je padla tudi afganistanska komunistična vlada, Afganistan pa je zašel v državljansko vojno med rivalskimi skupinami mudžahidov.

Leta 1994 je skupina verskih učiteljev zbrala nekaj učencev, ki so pregnali mudžahide iz mesta Kandahar. Skupina je postala znana kot talibani, kar v prevodu pomeni »študentje«. Civilno prebivalstvo jih je podprlo, saj so po več letih v provinco prinesli mir. Na začetku so bili vsi talibani pripadniki največje afganistanske etnične skupine Paštunov, zato so se hitro razširili po večinoma paštunskih območjih na jugu. Pakistan se je zbal, da bi se mudžahidi na severu Afganistana povezali z Indijo, zato je podprl in oboroževal talibane. Leta 1996 se je državljanska vojna končala s talibansko zmago. Talibanski režim je bil okruten – uveljavili so strogo versko šeriatsko pravo, ubijali politične nasprotnike, zatirali ženske in etnične manjšine, uničevali nemuslimansko kulturno dediščino, prepovedali zabavne vsebine, kot so filmi in glasba … Večina mednarodne skupnosti njihove oblasti ni priznavala.

Leta 1998 so ameriška veleposlaništva v Afriki pretresle eksplozije. Te napade so kmalu povezali neposredno s teroristično skupino Al Kaido. Talibani so tej teroristični skupini nudili zatočišče in ji dovoljevali vadbena taborišča v Afganistanu. 11. septembra 2001 se je v ZDA zgodil teroristični napad, za katerega so ZDA prav tako obtožile Al Kaido. Zahodni analitiki so ocenjevali, da se bo talibanska oblast zaradi notranjih trenj v nekaj letih sesula sama vase. Še več, med talibani in Al Kaido je bilo vse več napetosti. A administracija takratnega ameriškega predsednika Georgea Busha ml. ni bila pripravljena čakati, ampak je skupaj z zavezniki iz Nata sprožila napad na Afganistan.

ZDA so talibane hitro premagale in jih vrgle z oblasti, a jih niso izkoreninile. Za to je več razlogov. Prvič: s tem ko so jih napadli, so dotlej razdeljeni talibani strnili vrste in se družno borili proti zunanjemu sovražniku. Drugič: ameriški vojaki pogosto niso razumeli lokalnega prebivalstva, obravnavali so jih kot stalno grožnjo in bili do Afganistancev nasilni. Prav tako so Američani pogosto sodelovali z lokalnimi gospodarji vojne (warlords), ki so se izživljali nad civilnim prebivalstvom. To je pomenilo, da je bila vojaška prisotnost ZDA v državi nepriljubljena, talibani pa so uživali podporo nezanemarljivega dela prebivalstva. Tretjič: za Pakistan je močna talibanska oblast v Afganistanu pomenila nekakšno tamponsko cono, ki ga je ščitila pred Iranom. Prav tako so se bali, da bi lahko Američani iz Afganistana kadarkoli intervenirali tudi k njim, zato so skrivoma pomagali talibanom in jim na severu države celo nudili pribežališče. Tam so se lahko talibani skrili in obnovili moči, saj Američani niso delovali čez mejo. Četrtič: leta 2003 so ZDA začele še vojno v Iraku, kar je pomenilo, da niso imele dovoljšne vojaške moči, da bi uspešno stabilizirale Afganistan.

V naslednjih dveh desetletjih so ZDA in zavezniki v državo investirali milijarde za vzpostavitev in urjenje nove afganistanske vojske, obnovo infrastrukture ter uveljavitev demokracije. Leta 2011 so ameriški specialci v Pakistanu ubili Osamo bin Ladna,

vodjo teroristične skupine Al Kaida, s čimer so ZDA dosegle enega od glavnih ciljev intervencije v Afganistan.

Talibani so z gverilskimi taktikami, kot so cestne zasede in samomorilski napadi, v Afganistan vnašali nemir in predvsem v ruralnih predelih postopoma spet osvajali ozemlja. Pravzaprav so vzpostavili vzporeden državni aparat, ki je konkuriral vladi v Kabulu. Nadzorovali so dele avtocest, pobirali cestnino in davke ter imeli svoja sodišča. Velik del denarja so pridobivali tudi s preprodajanjem drog.

V Ameriki je javna podpora vpletenosti v Afganistan postopoma padala. Politična volja je skopnela in predsednik Trump je s talibani sklenil sporazum o umiku ameriških sil, ki ga je nato začela Bidnova administracija sredi leta 2021. Američani so upali, da se bo afganistanska vojska lahko kosala s talibani in ohranila oblast, zgodilo pa se je ravno nasprotno. Veliko vojakov je dezertiralo, saj se brez podpore ZDA niso upali oz. želeli boriti. Talibani so brez večjega odpora osvajali provinco za provinco. Vladne sile so nekatere regije predale brez prelivanja krvi, vedoč, da nimajo možnosti ohraniti nadzor. Število afganistanskih vojakov naj bi bilo sicer vsaj trikrat večje od števila talibanskih borcev, a se je izkazalo, da je ta številka skrajno nerealna. Pokazalo se je namreč, da so si vodilni kadri izmišljevali fiktivne vojake in plače vzeli zase. Milijarde, vložene za opremo, plače in treniranje afganistanskih vojakov, so šle v nič, saj se je celotna varnostna struktura po talibanski ofenzivi podrla kot hišica iz kart.

Talibani so v manj kot dveh mesecih osvojili večino države, se z vsako zmago krepili in spotoma prevzeli še veliko ameriškega orožja, namenjenega afganistanski vojski. Nekako tako kot snežna kepa, ki postaja vse večja, so se hitro kotalili proti Kabulu, in ko so sredi avgusta obkolili prestolnico, ni bilo več poti nazaj. Afganistanske varnostne sile so zapustile obrambne položaje, predsednik Ašraf Gani je zbežal iz države, civilisti pa so bili prepuščeni na nemilost talibanov. V glavnem mestu je zavladala panika, ljudje so bili prestrašeni, tuja veleposlaništva so hitela z evakuacijo svojih diplomatov. Ker so imeli talibani pod nadzorom mejne prehode, je bilo edino okno v svet mednarodno letališče v Kabulu pod zaščito ZDA. Prizori ameriških helikopterjev, ki so iz ambasade prevažali zaposlene, so srhljivo spominjali na padec Sajgona ob koncu vietnamske vojne. Predsednik Biden je bil, predvsem s strani republikancev, deležen hudih kritik zaradi kaotičnega umika. A v svojem nagovoru je stal za odločitvijo o umiku z glavnim argumentom, da ameriški vojaki ne bodo umirali v vojni, v kateri se afganistanske sile niso pripravljene boriti.

Umik iz Afganistana ni napaka, pač pa gre za končanje bolečega poglavja in de facto poraz ZDA. Zanj so krive strateške napake Američanov v preteklih desetletjih. V času invazije SZ so zaupali razdeljevanje pomoči ISI in s tem neselektivno pomagali verskim fanatikom. Po 11. septembru so se zaletavo odločili za invazijo, namesto da bi počakali, da bi se talibanska oblast sesula, ali pa bi talibane prepričali, da odrečejo podporo Al Kaidi. Kasneje pa niso uspeli pridobiti podpore ljudi, izkoreniniti talibanov in vzpostavitvi državnih institucij, ki bi delovale samostojno, brez mednarodne pomoči.

Tako je po dvajsetih letih krog sklenjen. Talibani ponovno vladajo, a tokrat obljubljajo, da bodo zmernejši in bodo spoštovali pravice prebivalcev. Mnogi jim ne verjamejo in se bojijo ponovnega zatiranja in maščevanja. Za povrh je ponudba osnovnih dobrin zelo omejena, cene so narasle, ljudje pa iz bank ne morejo dvigniti denarja. Mednarodna skupnost prav veliko ne more narediti. Vojaško posredovanje seveda ne pride v poštev, pri drugi obliki mednarodnega pritiska – ekonomskih sankcijah, pa je ključni problem to, da bi zaradi njih najbolj trpeli ravno navadni ljudje, ne pa talibanska elita.

Sestava talibanov je z leti postala veliko bolj heterogena. Med ameriško okupacijo so namreč večinoma paštunski talibani v svoje vrste sprejeli tudi druge etnične skupine, kar bi zdaj lahko vodilo do konfliktov. Tako bo za dokončen razplet dogodkov treba počakati še nekaj časa.

Jakob Grbac je bivši ledinec, zdaj študent mednarodnih odnosov.

ledina survival kit
fotograf: haruki saito

Začetek srednje šole je zahteven za vsako generacijo fazanov, zato smo tutorji zbrali nekaj nasvetov, ki ti bodo, dragi prvček, pomagali v temnih nočeh sekirancije in obupa.

Najpomembneje je, da se ne sekiraš preveč, če začetek šole ni bil ravno vrhunski. V srednji šoli je veliko več snovi kot v osnovni in veliko dijakov potrebuje nekaj časa, da se privadi na nov tempo. Sčasoma jih večina ujame svoj ritem. Ne pozabi, da je prvi dve leti važno, da samo zdelaš in ujameš tempo!

Veliko učiteljev govori o sprotnem učenju, mi pa pravimo, da je overrated (razen pri matematiki in tujih jezikih). Večino predmetov se da naučiti v kratkem času, vendar je tudi to odvisno od vsakega posameznika. Nekaterim pomaga vizualno učenje, na primer ogled različnih educational youtube videov (ASAP science, Number phile, Oversimplified ipd.). Tudi kakšna knjiga, ki se najde v šolski knjižnici (Dejan Zupan: Rešene naloge iz fizike), ti bo prišla prav. Če pri pouku spremljaš razlago, sprašuješ in si delaš zapiske, boš slej kot prej back on track.

Še en struggle je spoznavanje novih ljudi. Če ne hodiš na malico v šolo, lahko na poti do Spara in Hoferja najdeš nove frende. Ledina ima tudi veliko krožkov (npr. debatni, improvizacijski krožek, Carpe diem …), kjer lahko spoznaš prijetne ljudi. V prvem letniku najbolj iščeš svojo identiteto (frizuro, stil oblačenja, hobije …), tako da se ne sekiraj, če je awkward. Definitivno pa ne briši slik iz prvega letnika (v 4. letniku si boš hvaležen). Pisanje razrednih quotov is a must do: Hg je plavajoče srebro, pH je negativen, abecedna vojna je vojna ABC, Kako je bilo ime črncu, ki je osvojil tri zlate medalje na olimpijskih igrah leta 1936? – Usain Bolt, A ravnina lahko prebada premico?, Maline niso sadje, ampak gozdni sadeži …, saj te bodo vsakič spravili v good mood.

Dragi princi ledinci, spodaj navajamo nasvete še v alinejah. Ne pozabite: Hodite po desni and respect the elderly aka četrte letnike!

Vaši tutorji: Regally, Legat, Geržević, Janežič, Urbanč, Viršek Ravbar

Kako sodelovat s profesorji:
- Če nimaš dobre osnove, moraš več delat.
- Vsi profesorji so najprej strašni, potem pa carji.
- Več znanja ko maš, težje te manipulirajo.
- Lahko sediš v prvi vrsti in nimaš pojma, pa te bodo mel prfoksi radi sam zato, ker si v prvi vrsti.
- Super je, če znaš profesorjem napisat ustrezen mejl, npr. takole: Spoštovani, kot dogovorjeno vam pošiljam povzetek. Lep pozdrav, …
- Na profesorje vedno naredi dober vtis, če si mal razgledan. Če kdaj poveš kaj pametnega, si takoj zapišejo plusek. Kako postaneš razgledan? Glej educational youtube videe (ASAP science …).
- Dobro je sodelovat pri pouku, da ni monologov.
- Začni kašljat, če te profesorji nočjo spustit iz ure.

Kako dobit dobre ocene:
- Poišči si tutorja, če ti snov ne gre.
- Zafollowi @ledinski_testi na IG pa še kej mu pošl.
- Domača branja je dobro brat, ena so celo zanimiva, npr. Preobrazba od Kafke: model se spremeni v hrošča in potem razmišlja, kako bo vstal iz postelje …
- Ohrani svoje stare zvezke.
- Za kakšne teste se splača online pogledat (biologija – celično dihanje). Izbereš tistega, ki ima največ viewjev.
- Ja, matura je obvezna.
- Vzem si ga lagano. (Challe Salle)

Kako met družabno življenje:
- Ne se sekirat za tinder ledina, tri četrt folka napiše samga sebe.
- Da boš bolj na tekočem z dogajanjem na Ledini, follow @ledinska.dijaska.
- Ekskurzije ... A čmo sploh kej rečt? Ekskurzije, pejte! (Ko bodo spet na programu.)
- Bod tutor, res je jako!
- Ne bit z enim iz klasa lol.
- Bolš, da te je zjutri sram, kokr da si ponoči sam.
- Krf – najjači!
- Ljubav nije paradajz.

kje pa ti živiš? v 115-ki?

novinarki: nadja svjetlanović in maruša tomaževič

Tukaj za vas nova rubrika Ledinskih trač! Ime izvira iz slavnostnega slovenskega reka: »Pod katerim kamnom pa ti živiš?«, le da je preveden v ledinsko narečje in se nanaša na neobzirno učilnico 115. Tako kot različni Instagram profili skrbijo za razširjenost najnovejših novic, širiva tudi midve najpomembneše trače. Upava, da ti najino delo prinese raszsvetljenje in kritičen pogled na ledinsko življenje.

volitve DSGL

September se je začel z bitko kandidatov za predsednika dijaške skupnosti. Vsem poznana Neja Janežič in Luka Milošević sta bila na bojni nogi. Prvi je udaril Luka oziroma njegova kampanja, podprta s strani znanega Instagram profila @ledinski_golobi. Lukov prvi korak je bil dobro preračunan in pravilno usmerjen. Pritegnil je pozornost, pridobil priljubljenost in bil odlično viden z memeji, ki so krasili šolske hodnike. Seveda se je na meme odzvala Neja. Začela je z bombastičnim, dobro zasnovanim protimemom. Le-ta je izpodbijal Lukove trditve in zamajal njegovo predstavo ter tako pokazal možnosti za Nejino zmago. Vendar je bil en meme na žalost premalo. Polastila se je zgolj stereotipne podobe priliznjenega kandidata. Njena možnost za zmago je zato takoj upadla. To in dejstvo, da je na Ledini tri četrtine žensk, je Luku prineslo zmago na volitvah. Zberite se, ženske!

bojanovi bonboni ozdravljajo depresijo?!

Naš predragi varnostnik podeljuje bonbone le najbolj pridnim dijakom. Ne le da se ob prejetju enega počutiš kot kralj, priče poročajo tudi o boljši volji v celotnem naslednjem tednu.

(pozna) osmrtnica Damjanu

Lani, med našo karanteno, je preljubi ledinski kuščar nenadno umrl. Vsi (oz. skoraj nihče) smo bili prežeti z žalostjo, ko smo videli, da je Damjan izginil; ko pa nas je zadela novica o njegovi smrti, smo bili (spet skoraj nihče) nerealno potri. Počivaj v miru, Damjan. Vsi ti želimo srečo v lovljenju čričkov v posmrtnem življenju.

grenka solata?!

Vsi, ki uživamo ledinsko malico, vemo, da je v solati nekaj čudnega. Če za malico naročiš sendvič ali solato z raznimi dodatki, veš, da ima solata grenek okus. Ne vemo točno, zakaj – ali je gnila, stara ali čudno rasla – ampak nas prav vse moti! Misliva, da se lahko vsi strinjamo, da lahko zahtevamo novo solato.

guess torbice in brezrokavniki

V zadnjih letih se je pri ženskah začel poudarjati stil s torbicami raznih znamk in z brezrokavniki. Trend je najprej zajel gaserska popularna zbirališča za druženje izven obveznosti (to so center, Fužine, Šentvid …), nato pa se je začel hitro širiti. Med drugim je bilo napadenih tudi mnogo šol. Med bolj ogroženimi so bile Prešernova, Aškerčeva, Šuba in SUAŠ. Glede na ledinsko sliko si ne bi mogli predstavljati, da bi trend prišel še k nam. Oh, ampak je … Na vsakem hodniku, med vsakim odmorom lahko vidimo vsaj pet takih deklet. Seveda nima nihče nič proti temu stilu, vendar ne veva, ali prinaša zaželeno sliko dekletom.

sta nova profesorja Ternikova konkurenca?

Prepričani sva, da vsi poznamo profesorja Ternika. Lani je bil najprofesor, priljubljen je tako med dekleti kot celo med profesoricami. Veliko pa jih še ne pozna novih dveh profesorjev za geografijo in zgodovino – to sta profesorja Štrubelj in Slapar. Glede na to, da sta oba mlada, imata nekakšen šarm, ki očara ne le dijakinje, ne le profesorice, ampak tudi dijake. Če se bo njuno poznanstvo razširilo, bodo letos sigurno bujne in napete volitve za najprofesorja.

škofi vs. ledinci: boj za Kozmus

Naša predraga profesorica Kozmus se nas je odločila zapustiti. Šla je učit na Škofijsko gimnazijo, saj naj bi imela tam tudi nek »slaven« pevski zbor. Seveda nas je ta novica prizadela, imeli smo jo namreč vsi zelo radi. Ko pa smo spoznali novo profesorico za glasbo, je postala ta nekaterim še bolj všeč. Ima sproščen način poučevanja, je prijazna in zelo milostno ocenjuje. Misliva, da se bomo odlično razumeli!

si pravi ledinec?

novinarka: nadja svjetlanović

Pozdravljen/a, tovariš/ica! Tu je zate novi kviz, v katerem lahko preizkusiš sebe kot ledinca/ko. Izzvan/a boš z desetimi vprašanji in njihovimi odgovori. Glede na število pravilnih odgovorov boš na koncu izvedel/a, katere vrste ledinec/ka si. Odgovori so nepristranski, saj so bili izbrani od naših dragih dijakov.

1. Kdo je najboljši zastopnik Ledine?
a. Topić
b. Miloševič
c. Vogrinc

2. Kje so najboljši WC-ji na Ledini?
a. V 1. nadstropju (oranžni)
b. V 2. nadstropju (roza)
c. V 3. nadstropju (modri)

3. Katera je najboljša ledinska prireditev?
a. Vugiji
b. Športni dnevi
c. Krst

4. Pouk je najboljši …
a. na daljavo.
b. v živo.
c. en teden doma, en teden v šoli.

5. Kateri je najboljši prostor na Ledini?
a. Zelena soba
b. Siva soba
c. Dijaški kotiček

6. Katera je najbolj priljubljena žival na Ledini?
a. Ribe
b. Kuščar
c. Bovha

7. Najboljša malica je …
a. v Šparu.
b. v Hoferju.
c. šolska malica.

8. Kje je telovadba najboljša?
a. V telovadnici
b. Na gradu
c. Na Taboru

9. Kako bi opisal/a modo profesorice Berlan?
a. Napredna
b. Čudna
c. Trendovska

10. Katera je najbolj zabavna snov pri matematiki?
a. Enačbe
b. Geometrija
c. Nič

Kdo sem?
10, 9 pravilnih odgovorov
Iskreni ledinec: slediš trendom, veš, kje leži srce Ledine, nisi pozer.

8, 7 pravilnih odgovorov
Skoraj ledinec: poskušaš slediti trendom in imaš drugačno mnenje kot večina ledincev.

6, 5 pravilnih odgovorov
Komaj ledinec: med sošolci širiš lažne trače in ne ceniš šolske malice.

Manj kot 4 pravilni odgovori:
Mogoče imajo Poljane še kakšno prosto mesto.

PRAVILNI ODGOVORI: 1c, 2b, 3a, 4b, 5c, 6c, 7b, 8a, 9c, 10a

horoskop: med zvezde, zvezde!

astrologinji: nadja svjetlanović in maruša tomaževič
ilustratorka: hanna fedran

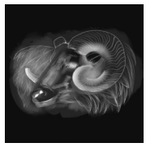

oven
V prihajajočem času vam svetujemo, da ko prečkate prehod za pešce, stopate le po belih črtah, saj kot vemo iz kemije, podobno privlači podobno, bela pa stoji za svetlo prihodnost. Upajmo, da se zvezde ne motijo v pomenu bele barve in da ta ne stoji za luč na koncu prehoda.

bik
Na poti skozi življenje se izogibajte temačnim in mračnim ulicam, če ne gorje! Zavzemite svojo napadalno pozicijo. Napilite svoje roge in se pripravite na napad.

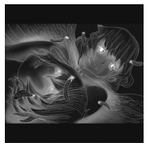

dvojčka
Vemo, da je težko, a ljubezenskih zapletov med družinskimi člani se raje vzdržite. Vsem je jasno, zakaj je Tutankamon izgledal tako. Ne želite biti taki. Ne vdajte se poželenjem. Sweet home Alabama.

rak
Zima ni vaše naravno okolje, a prebijte se skozi težko obdobje. Saj veste – tudi plima enkrat pride. Za večjo srečo se v življenju izogibajte ljudem z modrimi majicami, saj slabo poudarijo vaše oči.

lev
Kot levi izkažejo veličastnost s svojo grivo, jo boste v naslednjem mesecu morali izkazati vi s svojimi plesnimi gibi. Vžgite eno makareno in ga zadžuskajte. Shake that booty girl/boy!

devica
Vemo, da čakanje do poroke ni vsakemu po godu, a ne smete se vdati vsakemu gaserju. Naj električni skiro ne podre vaših standardov in naj pederuša ne bo vaše varno zatočišče.

tehtnica
Zimska sezona je čas, da najdete utež svoji tehtnici. Jin svojemu jangu. Patrika svojemu Spužiju. Nutello svojemu kosu kruha. Colo svojemu Jacku. Poskrbite, da vam bo toplo v srcu, ne le v želodcu.

škorpijon
Previdno s svojim strupnikom, saj bo v prihodnosti nekdo vaše skrivno orožje – vaš as iz rokava – uporabil proti vam. Pazite na nezavezane čevlje. Lahko se izkaže, da bodo vezalke vaš največji sovražnik.

strelec
Ne pozabite preveriti vseh žepov, preden daste v pranje perilo, saj vas v prihodnosti čaka veliko bogastvo. Nikoli ne pozabite – dva evra vas lahko rešita lačnih ust v četrtek, dvanajstega.

kozorog
Namesto da iščete frke, kjer jih ne potrebujete, obrnite glavo in spijte šipkov čajček. Ne pozabite na sladkor in limono, saj je življenje brez kislega in sladkega neuravnovešeno. #sladkokislaomaka4life

vodnar
Čeprav se vam včasih zdi, da vaša ladja tone, vedno obstaja vedro, s katerim lahko vržete vodo čez rob. Naj vas ne bo strah prositi za pomoč. Najdite svoje vedro. Spremenite svojo usodo in poiščite Jacka svoji Rose.

ribi
Na kateri strani ste se znašli, ko je Mojzes razdelil morje? Izberite svojo stran. Živite milostno, živite dolgo.

kviz za profesorje!

sprašuje: zala ferenc

Po več letih premora uvajamo rubriko za pogumne profesorje, v kateri se naše vloge zamenjajo. Ja, profesorji švicajo in doživljajo stres ob testih iz gimnazijske snovi, mi pa jih ocenimo. Prizanesljivo, seveda.

1. Katere vulkane v Italiji poznate?
Cvetko: Etna (1)
Prhavc: Etna, Vezuv (2)
Abrahamsberg: Etna, Vezuv (2)

Odgovor: Stromboli, Etna, Vezuv (1 odgovor – 1 točka, 2 odgovora ali več – 2 točki)

2. Kako razlikujemo rastlinsko celico od ostalih, katere posebnosti ima?
Cvetko: Tole je prehudo. Se pa gotovo nahaja v rastlinah. (0)
Prhavc: Celična membrana je bolj trdna, rigidna kot pri ostalih celicah. (0)
Abrahamsberg: Da so sprejemljive za vegetarijance. (0)

Odgovor: Rastlinska celica ima celulozno celično steno, vakuolo, kloroplaste … (2 točki)

3. Kateri element prevladuje v organskih spojinah? Navedite eno organsko spojino.
Cvetko: ogljik, CH_3CH_2OH (2)
Prhavc: C, C_6H_6 (2)
Abrahamsberg: Organski? (0)

Odgovor: Prevladuje ogljik, organska spojina: metan, etan, propan … (ogljik – 1 točka, ogljik in organska spojina – 2 točki)

4. Zakaj imamo letne čase?
Cvetko: Baje zato, ker je Zemlja nagnjena. (2)
Prhavc: Ker je vrtenje Zemlje okrog ravnine Sonca nagnjeno. (2)
Abrahamsberg: Zaradi kroženja Zemlje okoli Sonca ter zaradi nagiba Zemljine osi. (2)

Odgovor: Ker je os Zemlje nagnjena (za 23,5°) ter Zemlja kroži okoli Sonca. Ko je bližje Soncu nagnjena severna polobla, imamo poletje, ko je južna, pa zimo. (2 točki)

5. Naštejte 5 del Franceta Prešerna.
Cvetko: Zdravljica, Krst pri Savici, Sonetni venec, Sonetje nesreče (1)
Prhavc: Kam?, Sonetje nesreče, Zabavljivi soneti, Gazele, Zdravljica (2)
Abrahamsberg: Krst pri Savici, Sonetni venec, Od železne ceste, Sonetje nesreče, Neiztrohnjeno srce (2)

Odgovor: Zdravljica, Nezakonska mati, Sonetni venec, Turjaška Rozamunda, Povodni mož, Sonetje nesreče … (2 do 4 našteta dela – 1 točka, 5 naštetih del – 2 točki)

6. Prostornino česa lahko izračunamo s formulo $V = \frac{4}{3}r^3$?
Cvetko: Z malo družinske pomoči tole diši po krogli. (2)
Prhavc: Krogle? (2)
Abrahamsberg: Prostornino človeške neumnosti. (0)

Odgovor: Prostornino krogle (2 točki)

7. Ali znate povedati stavek »Moje ime je …« v katerem drugem tujem jeziku kot v angleščini?
Cvetko: Ich heiße Tatjana. (2)
Prhavc: Watashi no namae wa Pītā desu. (2)
Abrahamsberg: Yo soy Sara. (2)
(2 točki)

8. Kako imenujemo obdobje v glasbi, v katerem so ustvarjali Mozart, Beethoven in Haydn?
Cvetko: Klasicizem, 100 % (2)
Prhavc: Klasicizem (2)
Abrahamsberg: Klasicizem (2)

Odgovor: Obdobje klasicizma (2 točki)

9. Kako delimo dobo kovin v prazgodovini (po vrsti)?
Cvetko: Ena je bronasta, pa verjetno kakšna železna. (0)
Prhavc: Bakrena, bronasta, železna (2)
Abrahamsberg: Bakrena, bronasta, železna doba (2)

Odgovor: Bakrena, bronasta in železna doba. (Pravilno naštete dobe – 1 točka, pravilni vrstni red – 2 točki)

Možno število točk: 18
Kriterij: 17–18 odl (5) | 14–16 pd (4) | 12–13 db (3) | 9–11 zd (2) | 0–8 nzd (1)

Rezultati:
Cvetko: 12 točk, db (3)
Prhavc: 16 točk, pd (4)
Abrahamsberg: 12 točk, db (3)

Mislim, da je našim profesorjem šlo kar dobro. Naslednjič pa h kvizu povabimo še kakšnega biologa, da ne bo vprašanje iz biologije samevalo z nič točkami!

izjave profesorjev

»Burek in jogurt sta v harmoniji okusov.« (prof. Trdan Zager)
»Tih bodte! Ti pa mal bol potiho vodo toč!« (prof. Trdan Zager)
»Noben ne reče: Hojladri, dons grem katarzirat v gledališče.« (prof. Levstik)
»Zgodovinarji se ne staramo, mi smo gospodarji časa.« (prof. Štrubelj)
»Primorci ne znajo čist slovensk.« (prof. Štrubelj)
»Diši po Vietu.« (prof. Šetina)
»A vi men verjamete, da čisto nič ne delate zame … Zame boste delal, k boste pršl k men in pomil okna.« (prof. Levstik)
»Tista stavba je en bullshit.« (prof. Gregorc o projektu Šumi)

Boris Bovha:
»Stanovanjska arhitektura pri Grkih je nikakva.«
O čistoči grških mest: »Grki so bili težki prašiči.«
O antičnem slikarstvu: »Fresk ni ohranjenih ama ništa.«
»Tipo nima več podstavka, tipo stoji sam.«
Kaže sliko Aten pred rekonstrukcijo: »Vidte, kakšno selo je to bilo.«
»Današnji Grki niso G od starih Grkov.«
»Največji šit vsega je, da vse, kar vidimo, so le rimske kopije.«
»O, matervola!«
»Poglejte Julija Cesarja! Tip je bil čelav.«
»Ta bajsi spodaj je Kupid.«
»Ženske so kakšne? Gole, hvala bogu.«
»Kok vam je tole treba znat? Minimalac, bi reku.«
»V boju utrjeni dedci.«
»Poglejte to! Men je to top šit!«
»Vitruvij je babi vseh arhitektov.«
»Rimljani so navadni pastirji, čobani.«
»Če v kopalnici nimate talnega ogrevanja, je čas za prenovo. Rimljani so vse to že imeli.«
»Anda.«

Na spraševanju:
Prof. Marinič: »Kateri skupini človečnjakov pripada (ime dijaka)?«
Dijakinja: »Homo Sapiens Sapiens.«
Prof.: »A ustreza opisu? Po višini? Kaj pa po prostornini možganov?«

V razredu, kjer vedno zmanjka malic:
Prof. Terglav: »Would you give him your homework/notebook?«
Dijak: »Yes.«
Prof.: »Would you give him your sandwich?«
Dijak: »No!«

Prof. Cotman: »Js sm zdej tuki za vs.«
Dijakinja: »Ja, vi ste samo naši.«
Prof.: »Ejjj, js sm poročen!«

zakulisje
fotograf: bor matko

dora tomori

novinarki: tajda tomšič in
iza mušič petkovič
fotografinja: nika žnidaršič

Dora Tomori je dijakinja 4. letnika, ki se ukvarja s kantavtorstvom. Navdihuje jo vreme, predvsem dež in nevihte. Sama bi se v treh besedah opisala kot intimno, iskreno in novo.

Klavir je začela igrati že na začetku osnovne šole, pri desetih letih pa je glasbeno šolo zamenjala z bolj odprtim načinom glasbenega izobraževanja, kjer so jo poučevali ljudje, ki so zelo podpirali kantavtorstvo. V bendih je igrala klavir in pela, s čimer je dobila ogromno izkušenj, se učila pisati pesmi in producirati glasbo. Sčasoma je tako našla svoj »sound«.

Pesmi že od začetka piše v angleščini. Opazila je, da ji je bilo sprva lažje biti iskrena in izražati čustva v angleščini, saj se je tako počutila manj izpostavljeno in bolj varno. Zdaj pa se je na angleščino že tako navadila, da ji je preprosto lažje pisati v angleščini, pa tudi jezik ji je zelo všeč.

Na začetku oktobra je imela svoj tretji solo nastop, kjer je predstavila več svojih skladb. Izkušnja ji je bila precej ljuba, zdi se ji namreč, da je okolje res pristajalo k njeni glasbi, med občinstvom je bila tudi večina njenih prijateljev, zaradi česar se je počutila prijetno in domače, »bil je res lušten večer,« pravi sama. Pred časom jo je od nastopanja odvračal strah pred odrom in tem, kako jo bodo ljudje dojemali in ali jo bodo sprejeli. A ob vzpodbudi glasbenih kolegov se ji oder ne zdi več tako strašen. Poleg tega je spoznala, da so njeni občutki odvisni le od nje same. Že nekaj časa razmišlja, da bi svoje skladbe tudi izdala.

Glasbeno je dejavna tudi na Ledini – pela je v pevskem zboru in nastopila na prireditvah Ledinska čestitka ter Vugiji. Letos za pevski zbor in druge krožke žal nima časa, čeprav njeni najboljši in najljubši spomini na gimnazijo izvirajo prav od tam. A pravi, da šolskega leta še ni konec, zato pričakuje še veliko lepih trenutkov. Ima občutek, kot da je v šoli začela zares uživati šele v zadnjih dveh letnikih. Česar zagotovo ne bo pogrešala, so govorni nastopi ter piflanje biologije in fizike. Šolanje želi nadaljevati na Nizozemskem, zanimata jo glasba in psihologija.

Na začetku karantene in šolanja na daljavo se ji je – kot pravi – »odprl svet«, končno je namreč imela dovolj časa in prostora za raziskovanje. Ker pa zaprtje žal ni trajalo le dva tedna, ampak dolgih šest mesecev, so občutke svobode zamenjali občutki melanholije, negotovost glede prihodnosti in neučakanost.

Kadar se ne ukvarja z glasbo, v prostem času rada jaha, fotografira in riše. Doma ima labradorko, rada pa bi posvojila tudi mačko. Ne verjame v usodo, a je prepričana, da se vse zgodi z razlogom in da se lahko iz vsake stvari česa naučimo. Verjame tudi, da jo stvari, ki se ji zgodijo, tako dobre in slabe, delajo večjo, kot je bila trenutek poprej. Njen nasvet za vse nas je, naj ostanemo brez skrbi, saj imamo vsi večje sposobnosti, kot si mislimo.

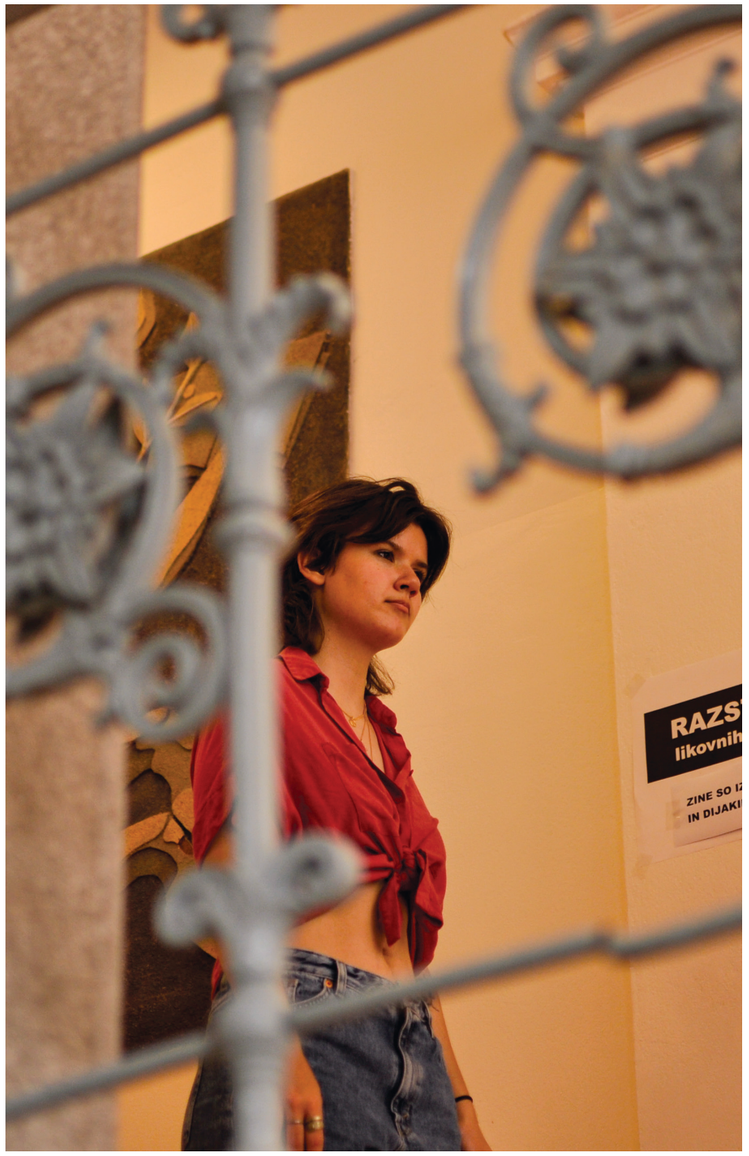

lovro basar

novinarki: neža črnila in
anaisa sterle laignel
fotografinja: nika žnidaršič

Lovro je dijak 2. g, ki uživa v igranju na tolkala. Igra jih že od prvega razreda. Lani je zaključil osemletno glasbeno šolo, poleg tega pa igra v godbi. Od malega je nastopal na proslavah in prireditvah ter s svojim talentom navduševal poslušalce. Na njegovi glasbeni poti so ga podpirali tako družina in prijatelji kot tudi sošolci. Njegov komplet tolkal sestavljajo bobni, ksilofon in marimba. Na tolkala igra tako rekoč vse glasbene zvrsti, ne samo klasično glasbo, in če mora izbrati posamezen del skladbe, vedno zaigra najbolj melodične dele. Poleg tolkal zna igrati tudi na klavir in kot njegova sestra nekaj malega na kitaro.

Na glasbenem področju je prejel kar nekaj nagrad. Najbolj ponosen je na zlato plaketo s Tekmovanja mladih slovenskih glasbenikov in baletnih plesalcev (TEMSIG) in zlato plaketo, drugo mesto ter posebno nagrado enega izmed članov žirije na mednarodnem tekmovanju Svirel. Konec šestega razreda je z godbo obiskal Avstrijo. Udeležili so se zborovanja godb, kjer je nastopil tudi s solo točko. V spomin se mu je vtisnilo predvsem druženje z vrstniki in ogled Salzburga. Takšnega zborovanja bi se z veseljem še kdaj udeležil in igral še kje drugje po svetu.

Poleg igranja na tolkala se v prostem času ukvarja tudi s športom. Rad kolesari, igra badminton in trenira karate. Usklajevanje šolskih obveznosti z glasbenimi in s športnimi mu ne povzroča težav. V osnovni šoli je imel status kulturnika, kar mu je omogočalo lažjo razporeditev ocenjevanj, zdaj pa je svoje glasbeno šolanje zaključil oziroma za nekaj časa prekinil. Njegova prva izbira za nadaljevanje šolanja je bil konservatorij za glasbo, a žal ni bil sprejet v prvi letnik. Lovro pravi, da mu je zdaj Ledina že toliko zlezla pod kožo, da šole ne bi več zamenjal. V šoli mu je najbolj všeč vzdušje in dobri profesorji.

Ravno vzdušje in prijatelji so mu najbolj manjkali med karanteno. Čeprav priznava, da je bil stik na daljavo včasih precej naporen in duhamoren, pa se kot vzorni dijak ni vdal v usodo. Glasbeno šolo je spremljal preko Skypa in upal, da bo čim prej nazaj v orkestru. A izolacija ni prinesla samo slabosti, ampak tudi nekaj prednosti: počitek od tekmovanj in seveda, ker je kot Cerkničan doma precej daleč, več dobrodošlega spanja.

Kot dokazilo o Lovrovi vztrajnosti in sposobnostih priča tudi zajetna kolekcija nagrad s šolskih tekmovanj. Pri razvedrilni matematiki se odlikuje s prepričljivim prvim mestom v državi, pri drugih matematično-logičnih tekmovanjih pa je osvojil že toliko priznanj, da jih sam niti ne šteje več. Logiko ima res v malem prstu, mu je bilo pa zato težje tekmovanje iz znanja zgodovine.

Po Lovrovem mnenju dober glasbenik ne potrebuje veliko, le posluh in občutek za glasbo, ledincem pa sporoča: »Ne živcirajte se zaradi slabih ocen. Na koncu boste vse popravili. Le vztrajajte.«

black canvas
lana dreca

My body is looking at yours,
like blank canvas begging for art.
Waiting for you to calm my wars
that burn in me whenever we part.

For I am yours to take tonight,
upon this bedroom floor.
The stars have never shone so bright,
unbutton me some more.

I dreamt of this night soaked with your light,
where tension will grew with only us two.
Where I'll close my eyes and ask with a sight
beg the lord to overlook what I'll do to you.

[brez naslova]
manca marinko

imena mesecev pomenijo
več kot časovna obdobja
enaintridesetih dni ki kar
stečejo skozi kot majhni
otroci po toboganih se
spuščamo vzdolž horizonta
si imamo veliko za ogledati
in povedati resnico preden je
skupen del hoje domov mimo
zahteva veliko sreče in en
miligram poguma ti dam ob
vsaki prazni luni četudi moja
ni polna in to že nekaj pove

mladikin izbor

lian klančnik povirk
Ime mi je Lian in večino svojega časa preživim sključena nad skicirko. Že od malih nog gojim intenzivno ljubezen do umetnosti vseh vrst. Sprva je bilo številka ena gledališče, ki sem ga tekom življenja zamenjala za barvice in papir. Če bi morala razvrstiti vse slikarske medije po tem, koliko v njih uživam, bi bilo digitalno slikanje nedvomno na prvem mestu. V svojih delih rada ustvarjam občutek zgodbe (četudi je včasih ni), zaradi česar večinoma upodabljam like v najrazličnejših situacijah. Zelo rada tudi ustvarjam nove like, njihove zgodbe, svetove ... Pri risanju na papir mi je najbolj všeč občutek drsenja svinčnika po podlagi.

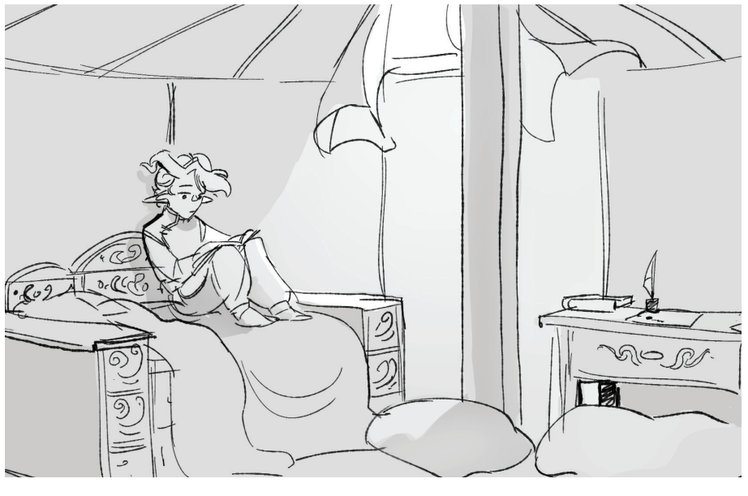

lian klančnik povirk

mladikin izbor

petra džeroska
Pozdrav!
Sem Petra in hodim v tretji letnik. Rada ustvarjam, predvsem uživam v risanju in slikanju. Najraje rišem ljudi – resnične ali izmišljene, ne diskriminiram! Rada upodabljam čustva, ki se izrišejo na obrazih ljudi, posamične dele telesa ali kar celotno človeško figuro. Možnosti pri upodabljanju naštetega so neskončne, ker smo navsezadnje vsi drugačni. Rekla bi, da sem pri slikanju najbolj vešča z akvareli oz. vodnimi barvami, pri risanju z navadnimi svinčniki, občasno pa ustvarjam tudi digitalno (s pomočjo grafične tablice). Rada ustvarjam za druge, najbolj pa zase in za svojo dušo. Če dejansko prebiraš tale odstavek, ti želim prečudovit dan!

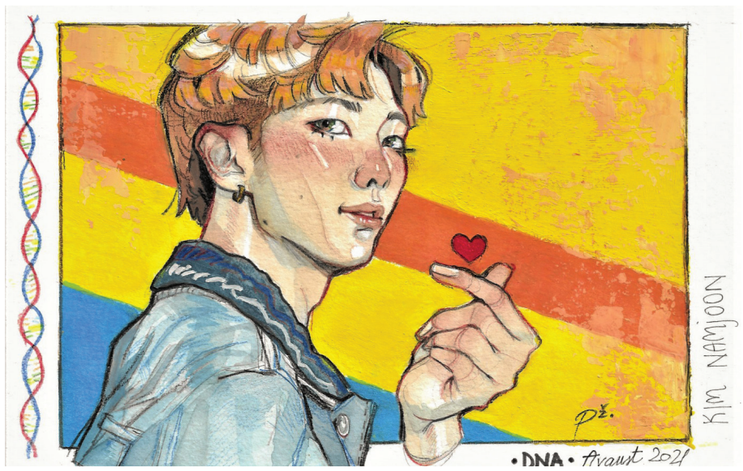

petra džeroska

glavna urednica
anja kocjančič

avtor fotografije na naslovnici
haruki saito

urednik fotografije
bor matko

novinarji
ajda osojnik
ajša jakoš vasle
anaisa sterle laignel
brina gajšek
iza mušič petkovič
karel kraševec
lunja gabrič bronič
maruša tomaževič
nadja svjetlanović
neža črnila
tajda tomšič
valentina golob
zala ferenc

fotografi
manca marinko
bor matko
dominika tekavc
nika žnidaršič
ajda vodnjov
brina gajšek
ula smrekar
haruki saito

ilustratorke
marjeta čater timer
hanna fedran
petra džeroska

prelom
iza mušič petkovič
timna šprah
manja kirbiš
ažbe podlipec

mentorica
mojca lotrič, prof.

avtor grafične predloge
tim topić

jezikovni pregled
mojca lotrič, prof.
katja pahler šteharnik, prof.

Vse grafike, ilustracije in fotografije so dela dijakov Gimnazije Ledina. Grafično predlogo nam je prijazno izdelal bivši dijak.

GIMNAZIJA LEDINA

številka 1, leto 2021/22, letnik 53 | Tiskarna Januš, d. o. o. | 350 izvodov | ISSN C503-5473 | mladika.ledina.si